

Jaarverslag 2014

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Hoofdstuk 1	7
<i>Het NOOM als organisatie</i>	
Hoofdstuk 2	8
<i>Pleitbezorging en beleidsbeïnvloeding</i>	
2.1. Belangenbehartiging in CSO-verband	
2.2. Keurmerk Seniorvriendelijke ziekenhuizen	
2.3. 50+ Werkt	
2.4. Nationaal Programma Ouderenzorg	
2.5. Méér wonderen met weinig geld	
2.6. Stuurgroep Passende zorg rond het levenseinde	
2.7. Gezondheid(szorg) en oudere migranten	
2.8. Netwerk Oudere Migranten Brabant	
2.9. Woonsaem	
Hoofdstuk 3	18
<i>Voorlichting en informatieverstrekking</i>	
3.1. Ouderen in veilige handen	
3.2. Vroegtijdige signalering van zorgfraude	
3.3. Vaardig in zelfzorg	
3.4. Weet wat u slikt	
3.5. De ijzeren vogel	
3.6. Studiedag Zorg om allochtone ouderen	
3.7. Website www.netwerknoom.nl	
3.8. Digitale nieuwsbrief	
3.9. Presentaties	
3.10. Diversen	
Hoofdstuk 4	29
<i>Empowerment</i>	
4.1. Mijn Leven In Kleur	
4.2. Trainingen familie­zorg	
4.3. Is alles besproken?	
4.4. Migrantenu­deren in beweging	
4.5. Mijn kwaliteit van leven.nl	
4.6. Vaardig door ontspanning	
Hoofdstuk 5	38
<i>Beeldvorming</i>	
5.1. Het NOOM op de 50 Plus Beurs	
Bijlagen	40
1. De samen­stelling van het NOOM	
2. Bestuur van het NOOM	
3. Het bureau	
4. Visie van het NOOM	
5. Samenwerkingspartners in 2014	
6. Financiering in 2014	
7. Publicaties en producten	
8. Lijst van gebruikte afkortingen	
Colofon	55

Voorwoord

Met trots en genoegen schrijf ik ook deze keer weer het voorwoord voor het jaarverslag van het NOOM. Altijd als we bezig zijn met het jaaroverzicht zijn we zelf weer verbaasd dat we zó enorm veel werk hebben verzet. Veel energie steken we natuurlijk in de communicatie met de achterban van onze organisaties, de ouderen van Surinaamse, Turkse, Marokkaanse, Caribische, Molukse, Chinese en Zuid-Europese herkomst. Daarnaast wordt veel van ons gevraagd in de organisatie van projecten en de samenwerking met andere organisaties. Dat is allemaal van belang om inhoud te geven aan onze basistaak: opkomen voor de belangen van de oudere migranten.

Als ik terugkijk op 2014 dan is dat met gemengde gevoelens. Eigenlijk is dat altijd wel zo. Sommige zaken lopen goed, op andere vlakken zijn er zorgelijke ontwikkelingen. We moeten vaststellen dat de maatschappelijke keuzes die gemaakt worden vaak extra hard aankomen bij de groepen waarvoor het NOOM zich sterk maakt. Weliswaar is door brede kritiek het plan voor de invoering van de kostendelersnorm (de zgn. mantelzorgboete) van staatssecretaris Jette Klijnsma uitgesteld. Maar toch hebben we de invoering daarvan voor ouderen met een onvolledige AOW, aangevuld met een Aanvullend Inkomen Ouderen (AIO), per 1 januari 2015 niet kunnen tegenhouden. En waarom is dat juist voor het NOOM zo belangrijk? Negentig procent van de ouderen met een AIO zijn migrant, zo wijzen de cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) uit. Dat is een voorbeeld hoe maatregelen met name onze ouderen, voor een belangrijk deel behorend bij de meest kwetsbare groepen, treffen.

Een ander pijnpunt voor het NOOM is het wegvallen van gevestigde organisaties die al vele jaren onze bondgenoten zijn. Zo is met ingang van 1 januari 2015 een einde gekomen aan het LOM (Landelijk Overleg Minderheden). De rijksoverheid heeft besloten het geïnstitutionaliseerde overleg met de minderheden in Nederland te beëindigen. De organisaties die samen het LOM vormden (waaronder bijvoorbeeld Samenwerkingsverband Marokkaanse Nederlanders SMN, Inspraakorgaan Turken IOT, gesprekspartner namens de Zuid-Europeanen LIZE, Overlegorgaan Caribische Nederlanders OCaN) hebben ieder voor zich andere manieren gevonden om verder te functioneren. Maar de onderlinge samenwerking en de invloed in Den Haag is ernstig verzwakt.

In 2014 werd eveneens duidelijk dat de CSO, het samenwerkingsverband van ouderenorganisaties Unie KBO, PCOB, NVOG en NOOM, zou worden afgebouwd. De onderlinge relaties moeten geherdefinieerd gaan worden.

Voor het NOOM betekenen deze ontwikkelingen een verlies. Vanaf ons ontstaan in 2007 hebben we sterk kunnen groeien in de warmte en deskundigheid van deze twee sterke samenwerkingsverbanden. In deze nieuwe situatie moeten we onze positie opnieuw bepalen. Daarom heeft het NOOM sinds november 2014 een aantal studie- en beleidsbijeenkomsten georganiseerd en wordt momenteel gewerkt aan een nieuw beleidsplan voor de periode 2016-2019. Duidelijk is in ieder geval dat het NOOM enerzijds meer zelfstandig inhoud zal moeten gaan geven aan de landelijke beleidsbeïnvloeding en anderzijds ook een vorm moet vinden voor de ondersteuning van de beleidsbeïnvloeding op lokaal niveau. Hoge prioriteit wordt gegeven aan de veranderingen in de zorg.

Maar tegen de stroom in wist het NOOM ook in 2014 toch ook weer veel goede inhoudelijke activiteiten neer te zetten. Ouderen in veilige handen, de voorlichtingscampagne over ouderen mishandeling heeft veel losgemaakt. We maakten diverse vormen van ouderen mishandeling zoals slaan, het geven van teveel of juist te weinig medicijnen, schelden en dreigen, financieel profiteren van het inkomen van ouders, het overnemen van alles beslissingen (soms uit goede bedoelingen) bespreekbaar. Toen we daarmee begonnen in 2012 konden we niet vermoeden dat deze campagne zou leiden tot intensieve discussies over de zorg voor ouderen: Wat is goede zorg? Is dat per definitie zorg die gegeven wordt door de eigen kinderen? Of is soms ook het inschakelen van professionele zorg raadzaam? Hoe zorg je dat je als mantelzorgers niet overbelast raakt en daarmee ongewenst wellicht de oudere te kort doet?

Het NOOM heeft verantwoordelijkheid genomen door het bespreekbaar maken van het gevoelige onderwerp van zorgfraude. Tegen alle verwachtingen in zijn er meer dan twintig casussen met ons gedeeld en zijn er ook aanbevelingen gedaan om zorgfraude te helpen voorkomen. Ook voor de jongere ouderen hebben we ons ingespannen in het project 50+ Werkt. Een werkagenda met aanbevelingen werd breed verspreid. In de trainingen familiezorg hebben we meer dan 240 vrijwilligers opgeleid om de communicatie tussen oudere, familie en professionele zorgverleners te helpen ondersteunen. En zo waren er nog veel meer vernieuwende en broodnodige activiteiten. In dit jaarverslag leest u daar meer over.

Per 16 mei 2014 is het NOOM bestuur opnieuw samengesteld. In een van de bijlagen in dit jaarverslag leest u wie nu de oudere migranten vertegenwoordigen. Ik weet zeker dat ik spreek namens mijn medebestuurleden dat het ons een eer is om dit werk te mogen doen. Door de geweldige onderlinge samenwerking binnen het NOOM is het – hoe zwaar soms ook – beslist ook een klus die ons veel plezier en voldoening geeft.

Dat doen we natuurlijk niet alleen. Honderden vrijwilligers in het hele land maken de activiteiten van NOOM en de lidorganisaties mogelijk. Zij vormen de spil waarom de activiteiten draaien. Zij zien wat er speelt. Zij maken het mogelijk dat wij naar buiten toe de wensen en behoeften van oudere migranten kunnen verwoorden. Onze waardering voor hun inzet kan niet genoeg benadrukt worden!

Samenwerkingspartners bedank ik graag voor hun betrokkenheid bij de zaak van de migrantenouderen – een groep die steun in deze tijden hard nog heeft!

Bouchaib Saadane,
voorzitter
Utrecht, augustus 2015

Hoofdstuk 1

Het NOOM als organisatie

In 2007 is het NOOM opgericht om de gezamenlijke belangen van de oudere migranten te behartigen. Naast de ANBO, Unie KBO en PCOB vormt het NOOM de vierde ouderenbond in Nederland. Als zodanig heeft het NOOM drie belangrijke opdrachten:

- Het verwoorden van het perspectief van de oudere migranten om zodoende te komen tot beleidsbeïnvloeding.
- Het vergroten van de toegankelijkheid van welzijn en zorg voor oudere migranten.
- Het bevorderen van hun maatschappelijke participatie.

Daaraan werkt het NOOM door:

- Pleitbezorging en beleidsbeïnvloeding
- Voorlichting en informatieverstrekking naar de achterban
- Organiseren van ontmoeting
- Empowerment
- Positieve beeldvorming
- Uitwisseling van kennis, expertise en good practices

Hoge prioriteit geeft het NOOM aan twee beleidsterreinen: 'Inkomen en financiële zekerheid' en 'Welzijn en zorg'. Op die terreinen zijn pleitbezorging en beleidsbeïnvloeding hard nodig. De behoefte aan informatie is bij migrantenouderen hoog. Zij hebben slechts beperkte toegang tot de reguliere informatiestromen vanuit overheid en instellingen. Het NOOM is, samen met de lidorganisaties, een belangrijke schakel om dat gat te dichten. Ontmoeting staat aan de basis van alle activiteiten van NOOM: ontmoeting met elkaar en ontmoeting met anderen. We gaan uit van de kracht van oudere migranten, en vooral van onze eigen kracht. Empowerment en beeldvorming zijn elementen in alle NOOM-activiteiten, maar krijgen ook afzonderlijk aandacht. Wij delen onze kennis met elkaar en ook heel graag met anderen die zich inzetten voor het welzijn van migrantenouderen.

Het NOOM is een samenwerkingsverband van landelijke migrantenouderenorganisaties. De afzonderlijke organisaties hebben eigen taken naar en ten behoeve van de specifieke achterban. Het NOOM richt zich op de gezamenlijkheid.

De lidorganisaties zorgen voor de directe informatieverschaffing naar de achterban en de onderlinge ontmoeting. Ook signaleren zij actuele ontwikkelingen, behoeften en knelpunten binnen hun groepering. Deze informatie vanuit de verschillende gemeenschappen komt samen binnen het NOOM.

Het NOOM is verantwoordelijk voor de gemeenschappelijke pleitbezorging en beleidsbeïnvloeding en de informatieverschaffing naar buiten toe. Bovendien heeft het NOOM de belangrijke taak om de lidorganisaties te ondersteunen en onderling te versterken, individueel, maar vooral collectief.

Het NOOM-overleg is de centrale plaats waar de krachtenbundeling gestalte krijgt. Hier worden actuele ontwikkelingen en signalen besproken, worden de taken verdeeld en activiteiten afgestemd. Het is ook de plaats waar de koers van het NOOM wordt uitgezet. Organisaties informeren elkaar en stellen elkaar in staat te leren van elkaars activiteiten en projecten. Het NOOM is een lerende organisatie waar vanuit respect voor de verschillen de

gezamenlijkheid wordt gezocht. Dat is goed zichtbaar in de gezamenlijke activiteiten en deskundigheidsbevordering, waar de vrijwilligers veel inspiratie halen uit de onderlinge uitwisseling.

Doordat het NOOM de krachten bundelt wordt het ook mogelijk nieuwe wegen voor financiering te openen voor de lidorganisaties. Veel activiteiten van NOOM zijn in 2014 weer mogelijk gemaakt dankzij samenwerking binnen de CSO. Ook de Samenwerkingsverbanden van het LOM (Landelijk Overleg Minderheden) hebben ons in het afgelopen jaar weer veel steun geboden.

Dit verslag beschrijft de activiteiten van het NOOM in 2014. Waar dat van toepassing is wordt een doorkijkje gegeven naar 2015.

Hoofdstuk 2 *Pleitbezorging en beleidsbeïnvloeding*

Op veel plaatsen en op uiteenlopende manieren vestigt het NOOM de aandacht op de specifieke problematiek van de ouderen die niet in Nederland geboren zijn. Dat gebeurt op landelijk niveau, maar ook op regionaal en lokaal niveau waar zich daarvoor gelegenheid voordoet.

Bondgenoten zijn in de pleitbezorging onontbeerlijk. Het NOOM is een kleine organisatie, met beperkte capaciteit en middelen. Dankzij samenwerking met anderen slaagt het NOOM erin om een lans te breken voor diversiteit in het ouderenbeleid en aandacht voor de problematiek én de kracht van de oudere migranten.

2.1. Belangenbehartiging in CSO-verband

De Centrale Samenwerkende Ouderenorganisaties (CSO) en de daarin verenigde ouderenorganisaties zijn voor het NOOM natuurlijke bondgenoten. Voor het NOOM is de samenwerking binnen de CSO steeds van groot belang geweest.

Vertegenwoordigers van het NOOM hebben in 2014 geparticipeerd in de adviescommissies Zorg, Welzijn en Wonen; Inkomen, Koopkracht en AOW; Pensioenen. In deze commissies zijn actuele ontwikkelingen die ouderen aangaan besproken. Gezamenlijk zijn standpunten bepaald en acties in het kader van belangenbehartiging van de gezamenlijke ouderen voorbereid.

Helaas werd aan het einde van 2014 duidelijk dat het samenwerkingsverband van de CSO niet meer voldoet aan alle wensen van de deelnemende organisaties. In de komende periode worden de lopende projecten afgerond. Voor het NOOM heeft de beëindiging van de samenwerking in deze structurele vorm grote consequenties. In 2015 wordt gewerkt aan een nieuw beleidsplan om te zoeken naar eigen directe ingangen tot de politiek in Den Haag en samenwerking met andere ouderenorganisaties op het vlak van belangenbehartiging nieuw inhoud te geven.

2.2. Keurmerk Seniorvriendelijk Ziekenhuis

Eén op de drie mensen van 70 jaar en ouder verlaat het ziekenhuis slechter dan ze er ingekomen zijn als gevolg van blijvend functieverlies. En dat heeft niets te maken met de aandoening waarvoor ze opgenomen zijn geweest. Ziekenhuizen zijn dikwijls niet goed ingericht op ouderen.

Dat was aanleiding voor de ouderenorganisaties Unie KBO, PCOB, NOOM en NVOG om een project te starten ziekenhuizen meer seniorvriendelijk te maken. Het is belangrijk dat ziekenhuizen hun beleid aanpassen aan de wensen en behoeften van ouderen.

Binnen het project is een speciaal Keurmerk Seniorvriendelijk Ziekenhuis ontwikkeld als instrument om ziekenhuizen die optimaal zijn ingericht op senioren als doelgroep herkenbaar en vindbaar te maken.

De ziekenhuizen worden getoetst op 15 kwaliteitsaspecten die voor ouderen belangrijk zijn.

Een seniorvriendelijk ziekenhuis betekent onder andere:

- Goede zorg voor ouderen is een speerpunt van het ziekenhuis.
- De aanwezigheid van een team geriatrie.
- Het ziekenhuis zorgt voor goede en tijdige informatieoverdracht naar de opvolgende zorgverlener of thuissituatie.
- De mogelijkheid bestaat dat een naaste bij de oudere patiënt overnacht.
- Maatregelen om ouderen sociaal en lichamelijk actief te houden.
- De coördinatie van de zorg verloopt via één aanspreekpunt.
- Oudere patiënten worden gastvrij ontvangen en voelen zich thuis in het ziekenhuis.
- De bewegwijzering is goed leesbaar voor ouderen.

Met behulp van speciaal opgeleide seniorscouts en een onderzoek van onderzoeksbureau Mediquist aan de hand van vragenlijsten worden de ziekenhuizen in Nederland gescreend. In 2013 hebben 47 ziekenhuizen het kwaliteitskeurmerk behaald. Dat wil zeggen circa 1 op de 3 ziekenhuizen voldoet aan de criteria.

In 2015 volgt een tweede ronde, waarbij extra scherp gekeken zal worden naar twee heel belangrijke criteria: de aanwezigheid van een team Geriatrie én de warme overdracht na ontslag uit het ziekenhuis naar de thuissituatie (met name 'Transmurale Zorgbrug').

In december 2014 is daarom opnieuw een training voor seniorscouts verzorgd om deze nieuwe accenten van het keurmerk te bespreken.

In 2014 heeft het NOOM veel aandacht besteed aan het bekendmaken van het keurmerk Seniorvriendelijk Ziekenhuis bij oudere migranten door publicaties op de website en in de digitale nieuwsbrief. Het NOOM hield een telefonische enquête onder de leden van de lidorganisaties. Daarin werd nagevraagd of ze bekend waren met de website om een seniorvriendelijk ziekenhuis te vinden en wat zij als oudere migranten belangrijk vinden aan het keurmerk Seniorvriendelijk Ziekenhuis. Op de 50 Plus Beurs in september 2014 stond in de informatievoorziening eveneens het keurmerk centraal.

Voor lidorganisatie Fos'ten verzorgde het NOOM tijdens de landelijke bijeenkomst op 20 september 2014 een presentatie over het belang van een seniorvriendelijk ziekenhuis en de rol van de geriater bij kwetsbare oudere migranten. Deze presentatie was aanleiding voor Fos'ten om hierover een artikel op te nemen in haar nieuwsbrief Koranti van november 2014.

Voor de nieuwsbrief Seniorvriendelijk Ziekenhuis heeft Freddy May een artikel geschreven, waarin hij betoogt dat extra en specifieke aandacht voor migrantenouderen bij ziekenhuisbezoek en -opname geen luxe is.

Omdat migranten in de regel geen lid zijn van patiëntenverenigingen, krijgen ze onvoldoende informatie over hun ziekte en de patiëntenverenigingen kunnen hun ervaringskennis niet delen met deze specifieke groepen. Wetenschappers in academische ziekenhuizen missen daardoor het contact om goed onderzoek te doen onder deze groepen en om adequate behandeling daarop af te stemmen.

Freddy May

De seniorvriendelijke ziekenhuizen zijn vindbaar via de website www.seniorvriendelijkziekenhuis.nl.

2.3. 50+ Werkt

Samen met PCOB en Unie KBO heeft het NOOM geparticipeerd in het meerjarenproject 50+ Werkt. De ouderenorganisaties zijn van mening dat een stijging van de AOW-leeftijd samen moet gaan met de stijging van de arbeidsparticipatie van 50-plussers en een versterkte arbeidsmarktpositie. Om dit te bereiken is het belangrijk om de beeldvorming over 50-plussers op de arbeidsmarkt op een positieve wijze te beïnvloeden, belemmeringen voor 50-plussers om deel te nemen aan de arbeidsmarkt weg te nemen en mogelijkheden te ontwikkelen om langer doorwerken te bevorderen.

De arbeidsmarktpositie van 50+ migranten ziet er niet rooskleurig uit. Dit heeft onder andere te maken met het arbeidsverleden, lage scholingsgraad en onvoldoende oriëntatie op de Nederlandse samenleving van de eerste generatie. Door onvoldoende kennis en informatie over de migranten en de vaak negatieve berichtgeving in de media ontstaat er niet bepaald een positief beeld over de verschillende etnische groepen. Vooroordelen en discriminatie zijn daarvan het gevolg. In deze tijden van economische recessie neemt de tolerantie af en werkzoekende migranten komen niet gemakkelijk aan een baan. Dat geldt voor alle leeftijdsgroepen en dus ook voor de 50-plussers.

Tijdens de werkconferentie '50 + Werkt, ook voor oudere migranten' op 28 januari 2014 heeft het NOOM de 'Werkagenda arbeidsparticipatie van oudere migranten' gepresenteerd. Deze is tot stand gekomen op basis van interviews, literatuuronderzoek en tal van gesprekken. In de Werkagenda zijn naast aanbevelingen voor overheid en bedrijven ook nuttige tips verzameld voor oudere migranten zelf. Als zij op zoek zijn naar werk kunnen zij met name op het gebied van netwerken en sociale media een forse inhaalslag maken. De Werkagenda is breed verspreid. Deze is ook te downloaden via de website van het NOOM.

Heeft u meer gedaan dan lagere school?

Deze vraag kreeg mw. Twie Tjoa toen ze op zoek moest naar een nieuwe werkkring na een reorganisatie. In Suriname was zij directeur van een ministerie; in Nederland beleidsadviseur bij een bureau voor vrouwenemancipatie. Het was een van de voorbeelden van discriminatie op de arbeidsmarkt die naar voren werden gebracht tijdens de werkconferentie.

Waarom denken veel mensen als ze een Chinees ontmoeten: hij is zeker werkzaam in de horeca? Terwijl het tegenwoordig heel gewoon is dat men in een ziekenhuis een Chinese specialist treft. Negatieve en stereotiepe beeldvorming speelt de oudere migranten parten in de samenleving en ook op de arbeidsmarkt. Maar ook andere belemmerende factoren spelen een rol. Daar is best iets aan te doen, maar het vraagt inspanningen, vanuit de samenleving als geheel, vanuit werkgevers en vanuit de oudere migranten zelf.

Freddy May, coördinator van het NOOM tijdens de werkconferentie

Op 21 mei 2014 werd 50+ Werkt door de samenwerkende ouderenorganisaties afgesloten met de expertmeeting 'Maak werk van 50-plussers'. Els Hekstra, directeur van PCOB, overhandigde hier een manifest met aanbevelingen aan CNV-voorzitter Maurice Limmen. Experts uit de kringen van sociale partners, arbeidsmarktinstuties, maatschappelijke organisaties en ouderen zelf gingen tijdens de bijeenkomst met elkaar in gesprek om de resultaten van het project te verdiepen. De ouderenorganisaties hadden ook een hele duidelijke boodschap: 50-plussers hebben de arbeidsmarkt veel te bieden; benut hun inzet en talenten! Meer geld is daar niet per definitie voor nodig, wel een andere aanpak.

Geconstateerd werd dat de positie van 50-plussers op de arbeidsmarkt beter moet: veel talent blijft nog onbenut. De huidige aanpak rond re-integratie maakt een eenheidsworst van werkzoekende ouderen. Actieplannen van overheid en UWV werken niet (genoeg). Gebleken is dat vooral de beeldvorming over én van oudere werknemers moet veranderen; 50-plussers hebben veel te bieden, maar werkgevers en organisaties staan (soms onbewust) niet altijd voor hen open.

Het inzetten op empowerment blijkt succesvol. Senioren zelf kunnen hun eigen zoek- en sollicitatievaardigheden nog verbeteren. Ook is er maatwerk nodig om werkzoekende 50-plussers te helpen: het gaat meer om competenties dan om leeftijd. Goede scholingsmogelijkheden zijn voor deze groep essentieel.

Er is meer maatwerk nodig. Een lager opgeleid iemand, die - wat onder de oudere generatie nog voorkomt - 25 jaar trouw is gebleven aan zijn werkgever en op straat komt te staan omdat zijn functie overbodig is geworden, heeft een andere benadering nodig dan een werkzoekende oudere die vaak van baan is veranderd en zijn kennis heeft bijgehouden.

Els Hekstra

De hoge werkloosheid, het lage baanperspectief en de vaak lange periode in de WW waar ouderen mee te maken hebben gaan ons als CNV aan het hart. Nu we met z'n allen langer moeten werken, is het van groot belang dat het ook normaal is dat werkgevers en werknemer er met elkaar alles aan doen om gezond, gemotiveerd en werkend het pensioen te halen.

Maurice Limmen

2.4. Nationaal Programma Ouderenzorg (NPO)

Het NOOM heeft in de afgelopen jaren op verschillende manieren een bijdrage geleverd aan het Nationaal Programma Ouderenzorg. Belangrijk was steeds de deelname in het programma 'Krachtig cliëntperspectief binnen het NPO' van de CSO. Tussen 2014 en eind 2016 wordt vanuit het programma gewerkt aan versterking van de ouderenparticipatie binnen het NPO.

Een belangrijke opdracht van het project is het samenbrengen van ouderen die op alle niveaus binnen het NPO actief zijn. In 2014 is een landelijk Ouderenplatform opgericht waarin ouderen zelf bij proberen te dragen aan de verdere verspreiding en implementatie van succesvolle NPO opbrengsten. Het NOOM heeft gezocht naar twee vertegenwoordigers om deel te nemen aan het landelijke Ouderenplatform. Deze zoektocht heeft succes gehad en inmiddels nemen twee vertegenwoordigers vanuit de gelederen van de oudere migranten deel aan de bijeenkomsten. Voorbereidingen zijn getroffen om ook NPO-projecten te 'screenen' op hun specifieke waarde voor migrantenouderen.

Daarnaast heeft het NOOM in drie regio's deelgenomen aan de regionale netwerken van het NPO: in Utrecht, Amsterdam en Nijmegen.

- Utrecht - NUZO:

Het NOOM heeft zitting in de Stuurgroep en de Themagroep allochtone ouderen binnen het NUZO (Netwerk Utrecht Zorg Ouderen).

Het NOOM is binnen NUZO betrokken geweest bij het project 'De stem van de oudere migrant'. Het NOOM fungeerde in dit project als adviseur en klankbord voor de projectgroep. De opbrengst van het project is op 11 december 2014 gepresenteerd op een symposium, georganiseerd door NUZO/UMCU, AMC en Pharos. Op het symposium stond de vraag centraal: Wat is de rol van mantelzorgers, sleutelfiguren, professionals en gemeenten en de oudere zelf bij de zorg voor oudere migranten? Ook een ander project uit het Nationaal Programma Ouderenzorg over de aansluiting van zorg- en welzijnsvoorzieningen bij de behoeftes en wensen van oudere migranten werd hier belicht. Het AMC onderzocht de toegankelijkheid van zorg- en welzijnsvoorzieningen. Welke drempels ervaren oudere migranten met bepaalde aandoeningen bij het gebruik van deze voorzieningen? In het project De Stem van de Oudere Migrant (NUZO/UMCU) is onderzocht of de inzet van getrainde

sleutelfiguren uit de migrantengemeenschappen een brug slaat tussen de welzijns- en zorgvoorzieningen en oudere migranten.

Op verzoek van NUZO heeft het NOOM het project 'Is alles besproken, voor Nu, Zo en later?' uitgetest en aangepast voor gebruik bij oudere migranten. Voor meer informatie over dit implementatieproject verwijzen we u naar paragraaf 4.3.

Samen met Apothekersvereniging Midden-Nederland, het Instituut voor Verantwoord Medicijngebruik en het provinciaal Platform mantelzorg is het NOOM aan de slag gegaan met het project 'Weet wat u slikt'. Dit project is erop gericht om veilig medicijngebruik door oudere migranten te versterken. Zie voor meer informatie hierover in paragraaf 3.4.

- Amsterdam - Kring Ouderen Zorg AMC:

Binnen KOZ AMC vervult het NOOM een rol om oudere migranten te bereiken en te raadplegen. Bijzonder is dat de Cross Culturele Dementiescreeningstest, die beginnende dementie bij niet-westerse laaggeletterden eenvoudiger kan toetsen, de Medisch Contact Communicatieprijs 2014 heeft gewonnen. De studie van het AMC over de transmurale zorgbrug is als belangrijk criterium meegenomen voor het keurmerk Seniorvriendelijk Ziekenhuis. De transmurale zorgbrug is erop gericht te waarborgen dat na ontslag uit het ziekenhuis voldoende aandacht wordt gegeven aan de nazorg thuis door huisarts, thuiszorg en/of mantelzorger. Voor kwetsbare ouderen is deze extra aandacht van levensbelang. Bij beide onderzoeken is het NOOM betrokken geweest.

Freddy May heeft medewerking gegeven aan een interview voor de nieuwsbrief van het KOZ AMC van 2 juli 2014. Zijn visie op de ouderenzorg in 2039 formuleerde hij als volgt:

Binnen de komende 25 jaar zullen steeds meer migranten (tweede generatie) zich aansluiten bij patiëntenorganisaties, waardoor meer kennis en ervaring wordt uitgewisseld en beschikbaar komt voor beleid en wetenschap. Vele chronische aandoeningen zullen daardoor tijdig worden opgespoord en behandeld. Cultuurspecifieke testen zijn algemeen aanvaard en worden breed toegepast. Net zoals Chinese restaurants en pizza winkels nu gemeengoed zijn zullen Hindoestaanse en Marokkaanse diabetesklinieken en specifieke dementieklinieken over 25 jaar een vanzelfsprekend onderdeel van de ouderengeneeskunde zijn.

- Nijmegen – 100 Uw Welzijns- en Zorg Netwerk:

Vanuit het NOOM-bureau wordt deelgenomen aan de vergaderingen van het DoelGroepPanel (DGP) van het 100 Netwerk om zo de wensen en behoeften van de oudere migranten mee te laten wegen in de adviezen en activiteiten. Halverwege 2014 is het NOOM erin geslaagd een vertegenwoordigster vanuit de oudere migranten in de regio Nijmegen te vinden. Zij heeft sinds de zomer ook deelgenomen aan het DGP. Aan het einde van het jaar is de deelname vanuit het NOOM-bureau beëindigd. Er zijn afspraken gemaakt om input vanuit het NOOM voor het DGP te waarborgen en omgekeerd ook voor andere regio's interessante ontwikkelingen door te geven.

In 2014 is het 100 Netwerk op advies van het NOOM het project Migrantenouderen in beweging opgestart. De uitvoering is in handen van Swon het seniorennetwerk, een van de partners van Netwerk 100. Meer informatie hierover vindt u in paragraaf 4.4.

2.5. Méér wonderen doen met weinig geld

Het NOOM ontvangt de laatste jaren steeds meer signalen dat oudere migrantenvrouwen problemen hebben om rond te komen. Vrijwel alle oudere migranten hebben te maken met een AOW-hiaat en lage pensioenen. Voor vrouwen is het probleem vaak nog ernstiger, omdat zij in veel gevallen op latere leeftijd later naar Nederland zijn gekomen en niet of in heel slechte sectoren (schoonmaakwerk, bijvoorbeeld) hebben gewerkt. Hun inkomen is doorgaans zeer laag. Daarbij komt dat een belangrijke groep oudere migrantenvrouwen op het gebied van zelfredzaamheid met betrekking tot hun financiën met extra achterstand te maken heeft: zij hebben een taalprobleem, zijn niet gewend eigen keuzes te maken en zelf over hun inkomen te beschikken, sommigen kunnen zelfs niet eens pinnen.

Tegen deze achtergrond startten FNV Vrouw en NOOM in 2011 een samenwerking om de problematiek van de groeiende armoede bij oudere (migranten)vrouwen onderling bespreekbaar te maken.

Dankzij een bijdrage van het SkanFonds konden FNV Vrouw en NOOM een vervolgstap zetten om te werken aan beleidsbeïnvloeding. Veel gemeenten zien zich in deze tijden van bezuinigingen genoodzaakt om een armoedebeloid op te zetten of verder uit te werken. Helaas zijn oudere vrouwen, en zeker de oudere migrantenvrouwen, meestal niet voldoende in beeld.

Oudere vrouwen die in vrijwilligerswerk of betaald werk ervaring hebben met de armoedeproblematiek brachten tijdens een drietal regionale expertbijeenkomsten in november 2013 gezamenlijk de problematiek in kaart en formuleerden aanbevelingen voor gemeenten, instellingen en zelforganisaties. Dat leverde een schat aan informatie en ideeën, die zijn samengebracht in drie publicaties. Deze zijn verschenen in februari 2014 en door

FNV Vrouw verspreid naar alle gemeenten in Nederland en andere organisaties die actief zijn op het gebied van armoedebestrijding. Daarnaast zijn ze via de websites van FNV Vrouw en NOOM beschikbaar gemaakt voor lokale groepen en andere belangstellenden. Het gaat om:

- De financiële positie van oudere vrouwen, aanbevelingen voor gemeentelijk beleid.
- Speerpuntenkaart (met een samenvatting van de aanbevelingen)
- Handleiding voor zelforganisaties, met tips om de problematiek lokaal op de agenda te krijgen, zoals het benaderen van politiek en beleidsmakers, een ronde tafel gesprek.

De publicaties zijn te downloaden via de NOOM-website.

Een kleine greep uit de aanbevelingen:

- *Zorg voor spreekuren op goed toegankelijk locaties in de buurt, waar oudere vrouwen goed terecht kunnen voor informatie, zo nodig ook in de eigen taal. Faciliteer ook zelforganisaties om dit te doen en om huisbezoeken af te leggen.*
- *Faciliteer scholing en bijscholing voor vrijwilligers die goed zijn opgeleid en bekend zijn met en in de diverse gemeenschappen, zoals sleutelfiguren, bezoekvrouwen, wijkcontactvrouwen.*
- *Ondersteun initiatieven van organisaties om oudere vrouwen te leren hun financiën en administratie zelf te beheren en hun kennis daarover te vergroten, b.v. pinnen, internetbankieren, opzoeken van informatie over financiële regelingen.*

2.6. Stuurgroep Passende zorg in de laatste levensfase

In 2013 startte de Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering van de Geneeskunde (artsenfederatie KNMG) een onderzoek naar factoren die passende zorg rond het levenseinde belemmeren c.q. bevorderen. Doel van het onderzoek was om te komen tot aanbevelingen voor interventies die passende zorg ten goede komen.

Voor het project is een stuurgroep in het leven geroepen waar vertegenwoordigers van diverse beroepsgroepen aan deelnemen. Daarnaast participeerden cliëntvertegenwoordigers vanuit onder andere Unie KBO, NOOM en NPCF.

Voor het NOOM was deelname een bijzondere kans om gehoor te vinden voor de specifieke aandachtspunten van oudere migranten inzake de zorg rond het levenseinde. Het NOOM heeft naar voren gebracht dat de sterk medische, westers georiënteerde visie op 'goede zorg' en 'een goed levenseinde' in veel gevallen niet overeenkomt met en geen recht doet aan de beleving in veel migrantengroeperingen.

Op 5 maart 2015 heeft de Stuurgroep de eindrapportage gepresenteerd onder de titel: 'Niet alles wat kan, hoeft'. Uit de titel blijkt al dat er veel aandacht is besteed aan overbehandeling. Wanneer houdt medisch ingrijpen op zinvol te zijn? Staan arts en patiënt voldoende stil bij de kwaliteit die het leven voor de patiënt heeft na een voorgenomen behandeling? Gaat hun gesprek ook over de beperkingen die de behandeling kan opleveren voor het functioneren en de kwaliteit van leven? En over de vraag of zo'n behandeling nog realistisch is?

Het is bekend dat ouderen met een niet-Nederlandse achtergrond vaak heel anders aan kijken tegen de zorg rond het levenseinde. Men zal vaak eerder vinden dat er te weinig dan dat er teveel behandeld wordt. De inbreng van NOOM op genoemde punten heeft zijn weerslag gevonden in het rapport en de geformuleerde aanbevelingen.

Bouchaib Saadane, voorzitter van het NOOM heeft meegewerkt aan een interview en een filmpje over dit ingewikkelde onderwerp. Daarin zegt hij onder andere:

Er is nog veel onwetendheid over hoe de verschillende culturen en geloofsgemeenschappen tegenover de dood staan. Het is belangrijk dat dokters daar oog voor krijgen om passende zorg te kunnen bieden.

Saadane heeft tevens benadrukt hoe belangrijk geestelijke verzorging daarbij is. Tot slot heeft hij verwoord dat we ons ervan bewust zijn dat het nodig is om in kringen van oudere migranten het gesprek over zorg rond het levenseinde en de wensen die men heeft op gang te helpen. Dit heeft ertoe geleid dat hieraan in de rapportage en de voorgestelde interventies uitdrukkelijk aandacht wordt besteed.

2.7. Gezondheid(szorg) en oudere migranten

Met Pharos, Expertisecentrum Gezondheidsverschillen, bestaat al enige jaren een samenwerking. De specifieke expertise en ervaring van beide organisaties vullen elkaar aan, onder andere in het kader van projecten rond kwaliteitscriteria en het ontwikkelen van CQ vragenlijsten, waarbij ook het NIVEL betrokken is.

In 2014 is met name samengewerkt in projecten rond dementie. Het NOOM heeft deelgenomen aan een klankbordgroep van het project 'Zorgen doe je samen', gericht op het uittesten van het 'Cultureel Interview' door verzorgenden in de ouderenzorg om een beter zicht te verkrijgen op de zorgbehoefte van dementerende migrantenouderen.

2.8. Netwerk Oudere Migrantten Brabant

In het verslagjaar heeft het NOOM samen met het bestuur van NOMB gewerkt aan een subsidieaanvraag bij de Provincie Noord Brabant. Deze aanvraag is gehonoreerd waardoor een projectleider kon worden aangesteld. NOOM adviseert NOMB bij diverse projecten en verbindt landelijke NOOMprojecten aan projecten in Brabant. Zo is bijvoorbeeld NOMB betrokken geweest bij de voorlichting over het voorkomen van zorgfraude.

NOOM heeft in oktober 2014 deelgenomen aan een conferentie over de toekomst van NOMB en op 20 december 2014 een werkconferentie begeleid waarin input van aanwezige betrokkenen werd opgehaald voor het jaarplan van 2015.

2.9. Woonsaem, Kenniscentrum Gemeenschappelijk Wonen Oudere Migranten

Vanaf een vroeg stadium is het NOOM betrokken geweest bij Woonsaem. Groepswonen is een goed alternatief om het verminderen van mantelzorg door kinderen te compenseren. Het NOOM is warm voorstander van het realiseren van vormen van groepswonen voor oudere migranten.

In het bestuur van Woonsaem is NOOM vertegenwoordigd door Jeanny Vreeswijk-Manusiwa. NOOM blijft zo een goede ambassadeur van Woonsaem. In contacten met het College van B&W van de gemeente Waalwijk is een relatie geleid met Woonsaem, hetgeen geleid heeft tot een opdracht.

Hoofdstuk 3 *Voorlichting en informatieverstrekking*

Onder de oudere migranten is sprake van een grote informatieachterstand. Hier ligt een belangrijke taak voor het NOOM en de afzonderlijke lidorganisaties. Onze organisaties zijn in staat deze doorgaans 'moeilijk bereikbare' groepen bij elkaar te brengen. Deze kwaliteiten worden door steeds meer overheden en andere maatschappelijke organisaties gezien, zodat men het NOOM als partner zoekt. In reactie op vragen uit de achterban neemt het NOOM ook zelf het voortouw in de voorlichting op verschillende terreinen.

3.1. Ouderen in veilige handen

In 2014 zijn de activiteiten rond 'Ouderen in veilige handen' gecontinueerd. Deze vonden plaats in het kader van het Landelijk Actieplan Ouderen in veilige handen van het ministerie van VWS. In de voorlichtingscampagne werkten de ANBO, Unie KBO, PCOB en NOOM samen met het ministerie om een zeer gevoelig en confronterend onderwerp bespreekbaar te maken: ouderenmishandeling. De campagne is afgerond per 1 juli 2015.

Binnen de campagne nam het NOOM deel aan de gezamenlijke activiteiten. Daarnaast volgden de lidorganisaties van het NOOM een eigen verdiepingstraject, waarmee het mogelijk werd om binnen alle groeperingen extra activiteiten uit te voeren, gericht op draagvlak, verbreding en verdieping.

Bij het verdiepingstraject had zich vanaf mei 2013 ook een samenwerkingsverband van vluchtelingenorganisaties aangesloten. Zij voerden onder de vleugels van het NOOM dezelfde werkzaamheden uit.

Gezamenlijke activiteiten

Samen met de andere seniorenorganisaties participeerde het NOOM in 2014 aan de volgende activiteiten:

- Terugkombijeenkomst voor de voorlichters op 5 juni 2014.
- Activiteiten rond Ouderen in veilige handen op de 50 Plus Beurs (16 tot en met 20 september 2014). Net als in 2013 werden in een aparte zaal door toneelgroep de Wilde Kastanje scènes gespeeld om diverse vormen van ouderenmishandeling zichtbaar te maken. Bezoekers konden na afloop in gesprek met de voorlichters van de ouderenorganisaties.
- Evaluatie van de voorlichtingscampagne door extern bureau Ruigrok NetwerkPanel. De campagne is geëvalueerd langs drie lijnen: door middel van twee groepsinterviews met voorlichters; evaluatieformulieren, ingevuld door deelnemers van een aantal bijeenkomsten.
- Totstandkoming lesmodule. Deze is gemaakt op basis van opgedane ervaringen en bedoeld als handreiking voor organisaties binnen en buiten de seniorenorganisaties ten behoeve van de opleiding van vrijwilligers. Nadruk ligt op het bieden van een handelingsperspectief voor vrijwilligers die een niet-pluisgevoel hebben bij een oudere met wie zij te maken hebben (bijv. tijdens een huisbezoek, in een bijeenkomst of tijdens een spreekuur). De projectleider van NOOM heeft geadviseerd bij de samenstelling van de lesmodule.

- Werkconferentie op 1 december 2014. Tijdens deze conferentie hebben bestuurders en voorlichters van de vier participerende ouderenorganisaties teruggekeken op de gezamenlijke campagne tot dan toe en zich verdiept in drie belangrijke onderwerpen die in deze jaren sterk naar voren zijn gekomen: Handelen na signalering; ontspoorde mantelzorg; financiële uitbuiting. Tijdens deze bijeenkomst is ook de lesmodule gepresenteerd en is vooruitgekeken naar de doorstart van het Landelijk Actieplan.

Op 8 mei 2014 heeft het NOOM voor het LPBO (Landelijk Platform Bestrijding Ouderenmishandeling) een inleiding verzorgd over oudere migranten, de aanpak van NOOM binnen de campagne Ouderen in veilige handen en adviezen ten behoeve van communicatie met en ondersteuning aan oudere migranten en hun familie.

Naar aanleiding van deze presentatie kwam vanuit het Steunpunt Huiselijk Geweld waterweg Noord de vraag om een inleiding te verzorgen op een bijeenkomst in het kader van een week van activiteiten rond ouderenmishandeling. Deze heeft plaatsgevonden op 19 juni 2015 in Maassluis.

Op 30 juni is vanuit NOOM een workshop gegeven over ouderenmishandeling tijdens het congres Multiculturele dementiezorg voor professionals in de zorg.

Het verdiepingstraject van NOOM

Na landelijke bijeenkomsten en trainingen in alle lidorganisaties waren in 2013 de gespreksbijeenkomsten over Ouderen in veilige handen bij de NOOMorganisaties van start gegaan. In 2014 (tot en met mei 2015) zijn deze voortgezet en uitgevoerd geheel volgens plan.

Tijdens en na afloop van de activiteiten zijn terugkombijeenkomsten georganiseerd. Bij de meeste lidorganisaties werd hieraan deelgenomen door de gespreksleiders. In twee organisaties is de bijeenkomst breder opgezet en zijn ook andere actieve bestuurders en vrijwilligers betrokken. De terugkombijeenkomsten waren bedoeld om resultaten tot dan toe te bespreken, gespreksleiders de gelegenheid te geven onderling ervaringen uit te wisselen en zichzelf verder te ontwikkelen, en signalen mee te nemen voor vervolgactiviteiten.

Bereik

Tijdens de campagne Ouderen in veilige handen heeft het NOOM tussen oktober 2013 en mei 2015 een aanzienlijk bereik gerealiseerd.

Landelijke bijeenkomsten	9	220 personen
Trainingen	11	106 personen
Regionale bijeenkomsten	84	3.724 personen
Lokale bijeenkomsten Turkse Ouderen Federatie	32	1.254 personen
Lokale bijeenkomsten binnen het gezamenlijk traject	50	1.489 personen
Terugkombijeenkomsten	9	140 personen
Themadagen voor bestuurders en actieve vrijwilligers	2	149 personen

Extra impuls

In de loop van 2014 werd duidelijk dat het Landelijk Actieplan Ouderen in veilige handen in 2015 een doorstart zou gaan krijgen. Om continuïteit te waarborgen heeft het NOOM van het Ministerie van VWS een opdracht gekregen als extra impuls om verdergaande deskundigheidsbevordering van bestuurders en actieve vrijwilligers te organiseren en eveneens deskundigheidsbevordering bij professionele partners in het veld, met name de Steunpunten Huiselijk Geweld op te zetten. Deze opdracht zal worden afgerond in oktober 2015.

Op 29 november bogen circa 25 bestuurders van de lidorganisaties zich over de veranderingen in welzijn en zorg. Daarbij werd ook specifiek gekeken naar de plaats van ondersteuning bij huiselijk geweld en mantelzorgondersteuning in deze veranderingen. In 2015 volgde in april een themadag ter afsluiting van de campagne voor bestuurders, gespreksleiders en andere actieve vrijwilligers die zich betrokken voelen bij de problematiek. Later volgt nog een tweede studiedag voor de NOOMBestuurders. Hier zal in samenwerking met Veilig Thuisorganisaties onderzocht worden welke actiepunten gezamenlijk geformuleerd kunnen worden ten behoeve van betere ondersteuning van migrantenouderen in geval van (dreigend) huiselijk geweld. Een tweede deel van de dag zal ingevuld worden met partners op het gebied van financiële uitbuiting.

Op verzoek van Moviera en Veilig Thuis Midden Gelderland heeft het NOOM op 25 november 2014 een gesprekstafel verzorgd tijdens de conferentie 'Ouderen veilig Thuis'. Deze was gewijd aan gespreksvaardigheden die nodig zijn in ondersteuning aan migrantenouderen en hun familie. Voor de workshop is een lijst met aandachtspunten samengesteld.

Op 2 december heeft het NOOM medewerking verleend aan een themabijeenkomst van Steunpunt Huiselijk Geweld Amsterdam, getiteld 'Samen zorgen voor onze kleurrijke ouderen'. Deze bijeenkomst werd opgezet om voor de eerste keer aandacht te besteden aan oudere migranten en ouderenmishandeling. Een belangrijk uitgangspunt was het realiseren van bekendheid over en weer tussen professionals en sleutelfiguren van organisaties van (oudere) migranten. Het NOOM heeft meegedacht in de voorbereiding van de bijeenkomst, geadviseerd over te benaderen sleutelfiguren en een inleiding verzorgd.

In 2015 worden verdere activiteiten in het kader van versterking van de samenwerking met de Veilig Thuisorganisaties gerealiseerd.

Resultaten

Het NOOM heeft tijdens de campagne veel tijd besteed aan het creëren van een breed draagvlak voor de activiteiten rond het beladen onderwerp van ouderenmishandeling. Dat heeft absoluut bijgedragen aan de resultaten. In de eindrapportage van het NOOMverdiepingsprogramma stond dat als volgt verwoord:

Het NOOM heeft meermalen uitgesproken dat we erg blij zijn met de kans die we gehad hebben om mee te doen aan 'Ouderen in veilige handen'. De campagne is voor onze achterban een uitgesproken succes geweest. We hebben veel teweeg kunnen brengen, zowel bij onze actieve bestuurders en vrijwilligers als bij de ouderen zelf. Een tot dusver onbesproken onderwerp is bespreekbaar gemaakt. Het taboe op het benoemen van ouderenmishandeling is doorbroken. We hebben erover gesproken en laten zien dat 'praten helpt'. De problematiek is breed herkend en erkend. Er zijn verbanden gelegd met problematiek op diverse vlakken zoals financiële zelfredzaamheid en zelfstandigheid, familie­zorg, dementie, het accepteren van hulp van buitenaf. Ouderenmishandeling is 'binnengekomen' in onze organisaties en gaat niet meer weg.

Er is meer nodig

Uiteraard zijn we ons er zeer van bewust dat we nog pas een begin hebben gemaakt. Er is veel meer nodig: continuering van de gespreksbijeenkomsten om nóg meer migrantenouderen (en hun familie!) te bereiken; verdieping op onderwerpen met betrekking tot financiële uitbuiting; versterken van het sociaal vangnet rondom de ouderen; samenwerking met professionele organisaties ten behoeve van ondersteuning en hulpverlening aan ouderen en hun mantelzorgers; deskundigheidsbevordering van professionele organisaties als de Steunpunten Huiselijk Geweld (inmiddels opgegaan in de Veilig Thuis organisaties) ten aanzien van specifieke problematiek, wensen en behoeften, taboes en gevoeligheden bij migrantenouderen.

3.2. Vroegtijdige signalering van zorgfraude

In 2014 heeft het NOOM geparticipeerd in het project Vroegtijdige signalering van zorgfraude. LOC Zeggenschap in Zorg had hiervan de coördinatie. Ook het Landelijk Platform GGZ, Per Saldo en Stichting Klokkenluiders VG maakten er deel van uit. Het Ministerie van VWS had contact gezocht met een aantal cliëntenorganisaties om te onderzoeken of men via hen meer voorbeelden van fraude en misbruik zou kunnen opsporen.

Aanvankelijk had het NOOM grote aarzelingen om mee te gaan doen aan dit project. De doelgroep van oudere migranten zijn kwetsbaar op verschillende terreinen en onvoldoende op de hoogte van zorgaanbod. Dat maakt hen een gemakkelijk slachtoffer van misbruik en fraude. Zorgfraude is een gevoelig onderwerp. De inschatting was dat meedoen aan het project wellicht stigmatiserend zou kunnen werken.

Maar toch heeft het NOOM zich hard gemaakt om een weg te vinden om dit belangrijke thema bespreekbaar te maken. Het is ook hier gelukt – mede op basis van ervaring in andere projecten – om een eigen traject binnen het grote geheel te realiseren.

Het NOOM ging van start met een themadag op 16 april 2014. Ondanks de korte voorbereidingstijd namen 76 bestuurders en actieve vrijwilligers deel. Zij verdiepten zich deze dag in de verschillen tussen fraude, misbruik en misstanden. Ali Bingöl, onder andere oprichter van de Multiculturele Zorgboerderij in Enschede, gaf inzicht in de regels rond het Persoons Gebonden Budget (PGB). Ook presenteerde hij tal van voorbeelden waarin het misgaat met het PGB. Daarvoor oogstte hij veel lof voor de wijze waarop hij de informatie met de aanwezigen deelde en de moed om hierover zo open te vertellen. Aansluitend bespraken de deelnemers in groepen wat nodig was om deze thematiek bij de achterban te gaan bespreken.

'Ik heb vandaag hier een enorme gedrevenheid gezien. De mensen waren sponzen, ze waren informatie aan het indrinken. Ze hadden er vragen bij en ideeën. Natuurlijk zien ze ook hun beperkingen. In het groepje waar ik bij zat, zei iemand: Ons clubje is zo klein. Hoe kunnen wij de dingen verder brengen? Die vraag is ontzettend begrijpelijk. Ik heb toen gezegd: Er is een veelheid van mensen hier, met een veelheid van organisaties, met een veelheid van netwerken. Als iedereen nu op zijn eigen manier probeert dit weer een stukje verder te brengen, dan is het wel een steen in de vijver, die steeds verder uitwaaiert. Op die manier kun je het onderwerp bij een kwetsbare doelgroep bespreekbaar krijgen. Ik heb gehoord hoe dat gaat bij het andere project Ouderen in veilige handen. Dat is fantastisch! Dat gun ik dit project ook.'

Mw. Irene Verkade van het Ministerie van VWS aan het einde van de themadag

Duidelijk was geworden dat een oproep om fraude en misbruik te gaan melden niet zonder meer tot enige respons zou leiden. Bestrijden van fraude en misbruik van zorggelden begint bij het vergroten van de weerbaarheid van de migrantenouderen. Informatie over rechten, plichten en regels is nodig om de problematiek te introduceren en een begin te maken om deze uitwassen daadwerkelijk aan te pakken.

Om dat op een effectieve wijze te doen is gekozen voor de inzet van eigen vertrouwenspersonen om de nodige informatie over te dragen naar de oudere migranten. Toegerust met duidelijke voorbeelden konden zij de problematiek neerzetten en het belang om fraude en misbruik te melden benadrukken.

In mei 2014 zijn acht bijeenkomsten in eigen kring georganiseerd waar voorlichting is gegeven over fraude, misbruik en misstanden in de zorg. Er zijn veel voorbeelden naar voren gebracht en de risico's daarvan zijn belicht. In september en oktober zijn binnen alle groeperingen nogmaals 18 bijeenkomsten gehouden. Ook hier lag veel nadruk op voorlichting en tevens werd gewerkt aan het realiseren van concrete meldingen van fraude. Het NOOM had voor de meldingen een eigen stappenplan gemaakt om de ouderen vertrouwen te geven om veilig hun ervaringen naar voren te brengen.

In het oorspronkelijke projectplan was opgenomen dat alle partners een telefonische en digitale helpdesk zouden inrichten voor het melden van zorgfraude. Omdat de doelgroep van NOOM hier geen gebruik van wilde maken heeft het NOOM de meldingen via vertrouwenspersonen verzameld. Deze methode leverde veel meer concrete gevallen op dan de telefonische en digitale meldingen bij de andere projectpartners. Anonieme meldingen werden met deze methode voorkomen. En er werd beter uit de doeken gedaan wat de melder echt wilde melden. Tegen de verwachtingen in zijn zelfs meer dan twintig casussen met ons gedeeld.

Vanwege het feit dat relatief veel fraudegevallen worden gesignaleerd in de omgeving van Twente werd een bezoek gebracht aan een advocatenkantoor en de zorgverzekeraar in Enschede. Veel Turkse families zijn daar slachtoffer geworden van zorgfraude en werden aansprakelijk gesteld om de ontvangen PGB gelden terug te betalen. Samen met het advocatenkantoor werd aanbevolen om aangifte te doen tegen de malafide bureaus. Hierdoor kon de zorgverzekeraar de verstrekte gelden terugvorderen bij de bureaus in plaats van bij de families.

Freddy May gaf medewerking aan een interview voor een nieuwsbrief voor cliëntenraden, uitgegeven door projectcoördinator LOC Zeggenschap in Zorg. Deze nieuwsbrief verscheen in juni 2014.

Voor het NOOM heeft het project Vroegtijdige signalering zorgfraude veel opgeleverd. Het was een ingewikkeld onderwerp, maar de belangstelling was groot. Het NOOM is er trots op dat het zijn verantwoordelijkheid heeft kunnen nemen. Ook dit gevoelige thema behoort nu tot de 'bagage' van de lidorganisaties in de communicatie met de achterban.

Onze ouderen zijn zich bewuster geworden wat er kan en wat niet mag. Ze zijn weerbaarder geworden tegenover malafide bureaus en ze zijn zich bewust geworden dat het goed is om beter te letten op de kwaliteit van zorg. Want uit de bijeenkomsten is wel duidelijk geworden dat we ons ernstige zorgen moeten maken over de kwaliteit van zorg die oudere migranten ontvangen.

Freddy May, coördinator NOOM en tevens projectleider van het project

3.3. Vaardig in Zelfzorg

De Hart & Vaatgroep en Alzheimer Nederland hebben voor de periode 2013 tot en met 2015 subsidie ontvangen om samen met een aantal partners uitvoering te geven aan het project 'Vaardig in zelfzorg'. Binnen dit totaalproject horen twee deelprojecten: 'Vaardig ouder worden' (onder projectleiderschap van Alzheimer Nederland) en 'Vaardig door ontspanning' (onder projectleiderschap van de Hart & Vaatgroep). Het NOOM participeert in beide deelprojecten.

Vaardig ouder worden heeft tot doel het vergroten van gezondheidsvaardigheden en ziektemanagement van Turkse en Marokkaanse migranten op het gebied van dementie en risicofactoren. In 2013 was beeldmateriaal samengesteld. Turkse en Marokkaanse voorlichters die reeds actief waren binnen Alzheimer Nederland, waren met ondersteuning vanuit NOOM getraind om te werken met het nieuwe materiaal. Nadruk lag onder andere op vaardigheden om niet zozeer als voorlichter voor de groep te gaan staan, maar vooral het gesprek aan te gaan met deelnemers.

In de eerste helft van 2014 hebben pilotactiviteiten plaatsgevonden om het nieuwe materiaal en de gekozen thema's verder uit te testen. In de tweede helft van 2014 kon gestart worden met een verdere uitrol in de provincies Gelderland, Noord-Brabant, Utrecht, Zuid- en Noord-Holland. Het NOOM heeft in deze fase van het project met name een rol vervuld op het gebied van advisering en het aanspreken van het netwerk.

Samen met de projectmedewerker van Alzheimer Nederland is voor professionals in de zorg een workshop verzorgd over het project Vaardig in Zelfzorg op het congres Multiculturele dementiezorg op 30 juni 2014.

In aansluiting op de andere activiteiten in het project is een online test ontwikkeld voor mensen met een Turkse of Marokkaanse achtergrond, getiteld 'SignaLeren'. Aan de hand van filmpjes en vragen in het Turks, Marokkaans-Arabisch, Berbers en Nederlands leert men de meest voorkomende signalen van dementie te herkennen. Vanaf 1 december 2014 zijn deze te bekijken via de website van Alzheimer Nederland.

Binnen het tweede deelproject 'Vaardig door ontspanning' heeft het NOOM een bijdrage geleverd in de 'vertaling' van de training voor gebruik voor vrijwilligers die werken met oudere migranten. Zie paragraaf 4.6.

3.4. Weet wat u slikt

Binnen het verband van NUZO (zie paragraaf 2.4.) heeft het NOOM samengewerkt met Apothekersvereniging Midden-Nederland, het Instituut voor Verantwoord Medicijngebruik en het provinciaal Platform Mantelzorg Utrecht in het project 'Weet wat u slikt'. Dit project is erop gericht om veilig medicijngebruik door oudere migranten te versterken.

Op de 50 Plus Beurs in september 2014 werd het startschot gegeven. In de stand van het NOOM was een informatietafel ingericht waar een vertegenwoordiger van de apothekers uit

de regio Midden-Nederland bezoekers persoonlijk van informatie kon voorzien. Het bleek dat de deelnemende belangstellenden zich hierdoor meer bewust werden van hun eigen rol. Ze ontdekten het belang om hun eigen apotheek te machtigen om hun medicijngebruik te delen met de behandelende specialisten in het ziekenhuis. Ook kwamen allerlei vragen aan de orde over gebruik van meerdere medicijnen tegelijk en/of in combinatie met huismiddeltjes en traditionele medicijnen.

Opvallend waren twee zaken. Allereerst was daar de opvatting van veel bezoekers over hun eigen rol bij veilig medicijngebruik. Veel ondervraagde bezoekers gaven aan regelmatig af te wijken van hetgeen de arts aanvankelijk voorschrijft onder het mom van 'eigen verantwoordelijkheid'. Het idee leeft breed: 'Geen last meer van de kwaal, dan stoppen met de medicatie. Teveel last van het medicijn, dan meteen stoppen of halveren. Niet onmiddellijk het gewenste resultaat, dan nemen we maar meer of juist minder medicijnen in'. Bezoekers beschouwden afwijken van de voorschriften als het nemen van eigen verantwoordelijkheid. Helaas koppelt men dat doorgaans niet terug aan de apotheker of de voorschrijvend arts. Zorgverleners zien deze vorm van afwijken echter als therapie-ontrouw. Hier valt dus nog veel werk te doen. Als tweede was er het aanbod van een diëtiste om kennis met ons te delen over exotische producten in combinatie met medicijngebruik. Deze eerste informatie-activiteiten leverden veel waardevolle input voor de uitwerking van het project naar onder andere voorlichtingsactiviteiten in 2015.

3.5. De IJzeren Vogel

De IJzeren Vogel: dat was het vliegtuig waarmee Turkse en Marokkaanse vrouwen destijds hun man achterna reisden om een nieuw leven te beginnen in het onbekende Nederland. Het is ook de titel van een serie documentaires die ID TV Docs in 2012 op televisie bracht. Hierin kwamen oudere Turkse en Marokkaanse vrouwen aan het woord. De vrouwen spraken zich open uit over hun dromen, motivaties en hun gevecht om hier een nieuw bestaan op te bouwen.

Al een paar jaar geleden mocht het NOOM fragmenten zien van de documentaires in ontwikkeling en toonde zich direct enthousiast. Het is belangrijk als oudere migranten, in dit geval oudere migrantenvrouwen, zelf aan het woord komen.

In de periode na de vertoning op tv ontwikkelden Laurens (zorgorganisatie in Rotterdam) en IDTV Docs samen educatief materiaal, gebruikmakend van het oorspronkelijk beeldmateriaal en interviews met betrokkenen uit de televisieserie 'De IJzeren Vogel'.

NOOM nam het initiatief tot een presentatie om meer bekendheid te geven aan het bestaan van het educatieve materiaal. Dit kan gebruikt worden in gespreksbijeenkomsten met ouderen, maar ook voor deskundigheidsbevordering van professionals, vrijwilligers en studenten die (gaan) werken met migrantenouderen.

De presentatie vond plaats op 23 januari 2014 in Laurens Antonius Binnenweg in Rotterdam, in samenwerking met Dona Daria, Kenniscentrum emancipatie Rotterdam, en met medewerking van ID TV Docs.

3.6. Studiedag Zorg om allochtone ouderen

Op 22 mei 2014 organiseerden Instituut Maatschappelijke Veerkracht, Laurens en NOOM in Rotterdam een studiebijeenkomst waarin wonen, zorg, welzijn en belangenbehartiging voor migrantenouderen centraal stonden.

Een zeer gemêleerd gezelschap van professionals uit verschillende delen van Nederland en ook veel actieve vrijwilligers uit de lidorganisaties van NOOM waren aanwezig. Aanleiding

vormde het proefschrift van Ibrahim Yerden, getiteld 'Tradities in de knel, zorgverwachtingen en zorgpraktijk bij Turkse ouderen en hun kinderen in Nederland'.

Tijdens de bijeenkomst sprak Jeanny Vreeswijk-Manusiwa (coördinator van de Landelijke Stuurgroep Molukse Ouderen en projectleider van Djalan Pienter) over de belangenbehartiging voor de migrantenouderen vanuit NOOM. Veel aandacht was er voor Ibrahim Yerden, die zijn proefschrift toelichtte. Hans Becker (voormalig directeur van Humanitas Rotterdam) en Ben van Dorp (regiodirecteur van Laurens) lieten zien hoe hun organisaties ieder op eigen wijze invulling geven aan de zorg voor oudere migranten. In een paneldiscussie becommentarieerden diverse deskundigen de problematiek vanuit diverse invalshoeken.

Het was een waardevolle middag, die verdieping bracht rond de actuele ontwikkelingen rond de oudere migranten.

3.7. Website: www.netwerknoom.nl

De website van het NOOM functioneert als vraagbaak voor onze achterban, maar ook voor derden die meer informatie willen over de specifieke aandachtspunten ten aanzien van oudere migranten. In de eerste maanden van 2014 is gewerkt aan het verhelpen van de 'kinderziektes', nadat in 2013 de website was vernieuwd. Vanaf april 2014 zijn de bruggenbouwers van NOOM vindbaar via de website.

In 2014 telde de website circa 5.500 unieke bezoekers. Daarvan waren 75% nieuwe bezoekers.

3.8. Digitale nieuwsbrief

Ook de digitale nieuwsbrief is belangrijk binnen een netwerkorganisatie als het NOOM. De nieuwsbrief biedt informatie over de activiteiten en projecten van het NOOM zelf, belangrijke activiteiten en hoogtepunten binnen de lidorganisaties, actuele ontwikkelingen, presentaties, handboeken en publicaties die van belang zijn voor de oudere migranten. Via de digitale nieuwsbrief onderhoudt het NOOM de relaties met de vele actieve vrijwilligers in de achterban en belangstellende professionals en vrijwilligers van andere organisaties en overheden.

Het aantal abonnees vertoont al jaren een stijgende lijn en liep in 2014 op tot boven de 1.600. De nieuwsbrief is in 2014 elf maal verschenen.

3.9. Presentaties

In het kader van de informatieverbreiding en kennisoverdracht naar derden is het belangrijk dat zowel de bureaumedewerkers als de bestuursleden en waar mogelijk ook actieve vrijwilligers presentaties en inleidingen geven om zo de aandacht te vestigen op de wensen en behoeften, kwaliteiten en ervaringen van oudere migranten.

We geven een aantal voorbeelden van presentaties die in het verslagjaar buiten het kader van elders vermelde projecten hebben plaatsgevonden:

- Presentatie over het belang van groepswonen voor oudere migranten voor het College van B&W van gemeente Waalwijk (23 maart 2014)
- Presentatie over mantelzorg in migrantenfamilies voor Mantelzorgsalon in Spijkenisse (12 mei 2014)
- Presentatie over het belang van cultuursensitieve zorg op de bijeenkomst 'Meedoen, hoe zorg je dat je meetelt' voor professionals in zorg en welzijn, georganiseerd door Kommak in Zwolle. Deze bijeenkomst stond in het teken van de veranderingen in de zorg (27 november 2014)
- Workshop voor artsen en verpleegkundigen over kwetsbare migrantenouderen in het ziekenhuis en het belang van cultuursensitieve zorg, op verzoek van het Leids Congres Bureau (4 december 2014)

3.10. Diversen

Ook op andere manieren werkte het NOOM in 2014 aan de verspreiding van kennis over de oudere migranten. Dat gebeurde door deelname aan klankbordgroepen en panelbijeenkomsten. Ook via adviesgesprekken en in onderzoeken verwoordde het NOOM de wensen en behoeften van de oudere migranten.

Om een beeld te geven van de verscheidenheid van dit soort activiteiten noemen we er hier enkele.

- Organisatie van een focusgroep met oudere migranten met ervaring met hartaandoeningen, op verzoek van De Hart&Vaatgroep (20 maart 2014). De focusgroep werd belegd om input te verzamelen voor de onderzoeksagenda van de Hartstichting voor de komende jaren. De deelnemers varieerden in leeftijd van ca. 50 tot ruim 80 jaar. Zij waren afkomstig uit Turkije, Suriname, Eritrea, Kaap Verde, de Antillen en China.

- Medewerking door Freddy May aan een interview voor de bundel 'Voor(t)gaan in verandering' in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Hiervoor interviewden Thijs Vink en Jan Booij veertien beslissers in en rond de zorg aan ouderen naar aanleiding van de vraag: Draagt een moderne cultuursensitieve zorg bij aan integratie en burgerschap? (Voorjaar 2014)

- Deelname aan Kennisnetwerk Interculturele Palliatieve Zorg in Haaglanden.
- Selectie van een actieve oudere met een migrantenachtergrond voor portrettering via een interview en een foto op de website www.leefjepensioen.nl. Het NOOM vond Rieke Lont, in haar werkzame leven vroedvrouw. Na haar pensioen ging zij handenarbeidles geven aan de Surinaamse ouderen van de dagopvang Bribi Nanga Blesi in Rotterdam.

- Medewerking aan de totstandkoming van de informatiekaart Cliëntondersteuning Ouderen samen met andere ouderenorganisaties van de CSO, opgesteld door MOVISIE in opdracht van het Transitiebureau Wmo van het Ministerie van VWS met aanbevelingen voor gemeenten (13 oktober 2014).
- Workshop over ouderenmishandeling voor coördinatoren van het Nationaal Ouderen Fonds (14 oktober 2014).
- Organisatie op verzoek van De Hart&Vaatgroep van een ontmoeting tussen een Chinese oudere, die een beroerte had gehad en een delegatie van artsen, arts-assistenten en andere zorgprofessionals uit Shanghai, China op 3 november 2014. De ontmoeting vormde onderdeel van de opleiding die de artsen volgden in Nederland.

Mijnheer Man, samen met Ednie Cheung van CSP 't Zonnetje, in gesprek met de Chinese delegatie

- Medewerking aan leefwereldtafels, georganiseerd door Be Bright in het kader van het Nationaal Programma Ouderenzorg (12 november 2014).

Hoofdstuk 4 *Empowerment*

Vertrouwen op eigen kracht: het is de centrale boodschap die momenteel wordt afgegeven door de overheid. Voor de oudere migranten is dat niet nieuw. Dat was wat hen destijds dreef om de stap tot migratie naar Nederland te maken. Of – als er geen sprake was van eigen keuze – op zijn minst wat ze hier hebben moeten doen om een nieuw bestaan op te bouwen.

Uiteraard zien we het versterken van die eigen kracht terug in alle projecten en activiteiten van het NOOM. In dit hoofdstuk beschrijven we de projecten waar empowerment dé centrale insteek is en de activiteiten die het NOOM heeft ontwikkeld ten behoeve van de deskundigheidsbevordering van de vrijwilligers. Hoe beter zij zijn toegerust, des te beter kunnen zij al die uiteenlopende activiteiten met en voor migrantenouderen vorm geven en uitvoeren.

4.1. **Mijn Leven In Kleur**

In 2013 is Reliëf, christelijke vereniging van zorgaanbieders, in samenwerking met het NOOM gestart met de ontwikkeling van een speciale versie van de methode 'Mijn Leven In Kaart' voor oudere migranten.

Mijn Leven In Kaart biedt onder andere themakaarten met vragen waarmee men in gesprek kan gaan met een oudere over het eigen levensverhaal. De methode kan ingezet worden door professionals die werkzaam zijn in de zorg (om een betere band op te bouwen met de ouderen die aan hun zorg zijn toevertrouwd), maar ook door vrijwilligers die werken met ouderen.

Ten behoeve van de uitgave voor gebruik bij oudere migranten zijn diverse aanpassingen gedaan. Als eerste werden de vragen op de themakaarten toegespitst op de beleavingswereld en geschiedenis van oudere migranten. Dat betekende bijvoorbeeld de toevoeging van een aparte categorie over de migratie-ervaringen, maar ook een 'ontwestering' van de vragen. Daarmee bedoelen we bijvoorbeeld een meer voorzichtige, minder directe wijze van vragen stellen en het vervangen van zuiver Nederlandse voorbeelden en verwijzingen door een meer open vraag, met meerdere herkenbare voorbeelden. Ook het taalgebruik werd vereenvoudigd.

Tevens is de methode die is ontwikkeld voor 1 op 1 gesprekken geschikt gemaakt voor gebruik in groepsgesprekken. Binnen de migrantengemeenschappen worden veel ontmoetingsactiviteiten voor ouderen georganiseerd, waarin een methode om op een zekere systematische wijze herinneringen op te halen zeer welkom zou zijn.

Dit bleek alles bij elkaar een zeer intensieve 'klus'. Projectmedewerker Paulien Matze heeft er met grote inzet aan gewerkt om het materiaal op veel plaatsen te testen en keer op keer kritisch de hoofd- en subthema's te bewerken. Op basis daarvan is de definitieve uitgave tot stand gebracht, samen met een zeer gedetailleerde handleiding. Uitgeverij Bohn Stafleu en Van Loon is bereid gevonden de editie te financieren.

Tijdens de inspiratiedag Levensverhalen die Reliëf organiseerde op 9 oktober 2014 werd deze versie voor oudere migranten, getiteld 'Met oudere migranten in gesprek over hun levensverhaal – Mijn Leven In Kleur' gepresenteerd. In een workshop konden de deelnemers aan de inspiratiedag kennismaken met de methode en van gedachten wisselen over specifieke aandachtspunten in het werken met oudere migranten rondom levensverhalen.

Het eerste exemplaar van Mijn leven in kleur wordt aangeboden aan mw. Irma Ramtahalsing

In 2015 is bovendien op de website www.mijnleveninkkaart.nl een bijbehorende pagina gevuld met aanvullende informatie en tips. Hier is ook een instructiefilmpje te zien, dat een goed beeld geeft op welke wijze dit mooie nieuwe product ingezet kan worden.

4.2. Trainingen familie­zorg

Dankzij financiële bijdragen van Fonds NutsOhra en Commissie Projecten In Nederland kon het NOOM in 2014 regionale trainingen organiseren over familie­zorg. Deze trainingen waren bedoeld voor vrijwilligers die ondersteuning bieden aan ouderen en hun familieleden bij het zoeken naar passende zorg. De training was ontwikkeld door het Expertisecentrum Familie­zorg Brabant. Eerder had met succes een landelijke pilottraining plaatsgevonden. De reacties waren zo positief dat besloten werd financiering te zoeken om de training breed aan te bieden. Op basis van de ervaringen uit de pilottraining is de training aangepast en verder doorontwikkeld.

In de training stond de Zorgdriehoek (oudere – familie­zorger – professional) en het verbeteren van de onderlinge communicatie ten behoeve van de oudere centraal.

Aan de orde kwamen:

- De begrippen Signaleren, Observeren, Interpreteren en Checken
- Familie­zorg – mantel­zorg
- De Zorgdriehoek
- De toekomst van de zorg in Nederland
- Zorg­zwaartepakketten
- Communicatie­vaardigheden
- Het zorg­dossier of zorg­leefplan.

In de periode van januari tot en met juni 2014 hebben 16 trainingen plaatsgevonden.

Hieraan is deelgenomen door 250 vrijwilligers van bij het NOOM aangesloten organisaties alsmede vrijwilligers van enkele regionale zorg- en welzijnsorganisaties - die direct te maken hebben met migrantenouderen - getraind. De leeftijden van de deelnemers varieerden van 30 tot 76 jaar. Bijna alle deelnemers zijn al jarenlang actief met en voor migrantenouderen. Enkele andere deelnemers willen dat gaan doen en hebben deze training gevolgd als basis hiervoor. De deelnemersgroep per training was over het algemeen sterk multicultureel van samenstelling. Migranten vanuit de volgende landen hebben deelgenomen: Indonesië, Molukken, diverse Caraïbische eilanden, Irak, Iran, Afghanistan, Eritrea, Turkije, China, Marokko, Suriname, voormalig Joegoslavië en Nederland.

Uitvoering was in handen van Ine Bertens van het Expertisecentrum Familiezorg en Hans Schellekens, trainer namens NOOM.

Fijne training over Familiezorg. Naast het opdoen van kennis over Familiezorg voor de vrijwilliger is het ook goed bewust stil te staan bij de 3 begrippen: signaleren, observeren en interpreteren. Het draagt zeker bij in de verheldering in de driehoek cliënt, familiezorgers en zorgprofessionals. De door jullie aangedragen handvatten in het communiceren ten behoeve van familiezorgers, gekoppeld aan de vertoonde film, maakt het levendig. De deelnemers herkenden wat er zich afspeelt en worden zo 'gedwongen' het geleerde toe te passen door de vragen over de rol van de patiënt, familie en zorgprofessional.

Reactie van een deelnemer

4.3. Is alles besproken?

Tegenwoordig wordt steeds meer van burgers verwacht dat zij zelf verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen leven en zelf bepalen wat ze nodig hebben. Voor veel ouderen met een migratieachtergrond is het moeilijk om goed invulling te geven aan deze rol. Zij zijn vaak niet gewend om hun klachten en wensen te verwoorden en met anderen te bespreken. Ook hebben ze vaak geen beeld bij ondersteuning die mogelijk is.

Daarom is gewerkt aan een methode om oudere migranten op weg te helpen. Startpunt hierbij was een project dat was ontwikkeld door NUZO (Netwerk Utrecht Zorg Ouderen). Het NOOM kreeg van NUZO de vraag om de aanpak die eerder met Nederlandse ouderen was uitgetest te implementeren voor migrantenouderen. (Zie ook paragraaf 2.4.)

Centraal in het project stond een vragenlijst waarmee ouderen voor zichzelf kunnen nagaan hoe het met hen gaat, en wat ze belangrijk vinden voor de toekomst op kortere en langere termijn. De vragen stimuleren ouderen om onderwerpen te bespreken met anderen zodat er oplossingen komen voor problemen en hun wensen zoveel mogelijk worden vervuld. Ook familieleden en hulpverleners kunnen het initiatief nemen met de vragenlijst in gesprek te gaan met ouderen. De vragenlijst is samengevat op een kaart die is getiteld: 'Is alles besproken voor Nu, Zo en later?'.

In de maanden augustus tot en met oktober 2014 heeft het NOOM de kans gekregen om de vragenlijst binnen de NUZO-regio uit te testen voor gebruik bij oudere migranten. Om deze

te introduceren is een programmaopzet gemaakt waarbij vrijwilligers werden getraind om groepsbijeenkomsten te organiseren voor hun achterban. Bovendien werd de vragenlijst aangepast voor de oudere migranten. Deze aanpak is uitgetest in 13 pilotbijeenkomsten bij 10 verschillende groepen van oudere migranten.

In een terugkombijeenkomst werden de bevindingen van de opgeleide vrijwilligers in hun groepen uitgebreid besproken. Op basis daarvan is de vragenlijst aangepast. Deze is eind 2014 in druk verschenen en bovendien te downloaden via de website van NOOM, NUZO en Beter Oud.

Het NOOM is zeer enthousiast over de resultaten van het project. De respons was hoog, de reacties waren zeer positief. De pilotbijeenkomsten hebben geleid tot een compacte en beproefde aanpak om oudere migranten te ondersteunen bij het nadenken over hun situatie en zich voor te bereiden op de toekomst. En wat veel belangrijker is: de methode laat ouderen ontdekken dat praten helpt, ondanks de zwaarte van de problemen waar ze mee te maken hebben. Die ontdekking is het begin van verdere stappen. Het gaat erom het gevoel te doorbreken slachtoffer te zijn, het gevoel overspoeld te worden door ontwikkelingen waarop je geen greep hebt, in een wereld die je vreemd is. Onderlinge steun en het zoeken van steun in familiekring of soms ook daarbuiten komen zo binnen handbereik.

Het resultaat is neergelegd in een handleiding. Deze is gemaakt voor vrijwilligers en professionals die werken met oudere migranten en is gericht op de organisatie van groepsgesprekken. Uiteraard kan de vragenlijst ook een rol vervullen in 1-op-1-gesprekken, als hulpmiddel om de situatie van de oudere en wensen en behoeften te verkennen. Ook de handleiding is te downloaden via de bovengenoemde websites.

4.4. Migrantenouderen in beweging

Binnen het DoelGroepPanel van 100 Uw Welzijns- en Zorg Netwerk, de ouderenvertegenwoordiging binnen het regionaal netwerk van het Nationaal Programma Ouderenzorg in de regio Nijmegen, bestond al geruime tijd de behoefte om een project te organiseren voor oudere migranten (zie ook paragraaf 2.4.). Bovendien was men op zoek naar een manier om een vorm te zoeken voor het raadplegen van migrantenouderen omtrent hun specifieke wensen en behoeften op het gebied van welzijn en zorg. Als antwoord hierop heeft Swon het seniorennetwerk in samenwerking met het NOOM een projectplan geschreven waarin het mogelijk werd om een bijdrage te leveren aan beide doelstellingen. Swon beschikte al over een netwerk van contacten met vertegenwoordigers van organisaties van oudere migranten die regelmatig bijeenkwamen in een klankborggroep. Het project Migrantenouderen in beweging is ingestoken op doe- en ontmoetingsactiviteiten. Daarmee opende zich de mogelijkheid om een meer diverse groep van vrijwilligers aan te spreken, namelijk niet alleen mensen die belangenbehartiging willen doen maar ook de 'doeners' die juist graag concrete activiteiten organiseren voor de ouderen in hun achterban.

Op 18 oktober 2014 is gestart met de organisatie van een training 'Beweeg je Brein!'. Het NOOM heeft goede ervaringen met deze methodiek, die cognitieve stimulatie combineert met bewegen en creativiteit. Voor de training zijn actieve vrijwilligers van organisaties van oudere migranten in Nijmegen geworven. In de periode daarna zijn de vrijwilligers zelf met hun eigen groep activiteiten gaan organiseren. Op 22 januari 2015 is een terugkombijeenkomst gehouden om de opgedane ervaringen uit te wisselen en de vrijwilligers verder toe te rusten in de methodiek.

In 2015 worden nog meerdere trainingen georganiseerd. Zo is op 23 maart 2015 de training Vaardig in Ontspanning gegeven. Ook wordt gewerkt aan een vorm voor raadpleging van migrantenouderen ten behoeve van projecten en activiteiten in Netwerk 100.

4.5. Mijnkwaliteitvanleven.nl

In 2014 is een groots meerjarenproject van start gegaan onder projectleiding van de NPCF (Nederlandse Patiënten- en Consumenten Federatie). Andere partners zijn het Nationaal Ouderen Fonds, Mezzo, Per Saldo, Zorgbelang Nederland en CSO.

De doelstelling van het project is tweeledig: monitoring van de gevolgen van de veranderingen in zorg en welzijn op de door mensen ervaren kwaliteit van leven én het bieden van een instrument waarmee mensen gestimuleerd worden zelf hun kwaliteit van leven onder de loep te nemen.

Het project, dat zal lopen tot half 2019, richt zich op mensen met een chronische ziekte of beperking, mensen die merken dat hun leven verandert nu ze ouder worden en mantelzorgers die de zorg hebben voor een kind, partner, een ander familielid of bekende. Zij worden uitgenodigd om een online vragenlijst in te vullen om zo op tal van levensgebieden voor zichzelf na te gaan hoe zij hun leven ervaren, waar problemen te signaleren zijn en waarmee men geholpen zou zijn. Dit is de zogeheten 'kwaliteitsmeter'. Op basis van grootscheepse deelname genereert de kwaliteitsmeter op landelijk niveau – en op enige termijn ook per gemeente – een beeld hoe mensen in Nederland omgaan met hun beperkingen en hun kwaliteit van leven beoordelen. Voor mensen voor wie een online vragenlijst problemen oproept worden vrijwilligers ingezet om hen daarbij te ondersteunen.

In 2014 is met aandacht uitgegaan naar de invulling van de projectorganisatie. Het NOOM heeft deelgenomen aan de Werkgroep Vrijwilligers, die tot taak had de inzet van vrijwilligers binnen het project voor te bereiden. Als een van de eerste stappen heeft een drietal vrijwilligers uit de NOOMorganisaties meegeholpen aan het uittesten van de online vragenlijst.

Vanuit het NOOM is deelgenomen aan de landelijke trainingsdagen om greep te krijgen op de werkwijze van Mijnkwaliteitvanleven.nl. Mede op basis van deze input heeft het NOOM onderzocht op welke wijze wij ook oudere migranten kunnen laten participeren en profijt laten hebben van de ontwikkelde kwaliteitsmeter. Ook wil het NOOM de specifieke problematiek van oudere migranten binnen het grote geheel van deze monitor zichtbaar maken. Dat vraagt om een eigen aanpak, zoals we ook in andere projecten vrijwel altijd noodzakelijk is.

In 2015 is de aanpak in samenspraak met Mijnkwaliteitvanleven.nl verder uitgewerkt.

4.6. Vaardig door ontspanning

Het project Vaardig door ontspanning was een van de twee deelprojecten 'Vaardig in zelfzorg' (zie paragraaf 3.3.). De Hart&Vaatgroep ontwikkelde in dit deelproject een train-de-trainer om vrijwilligers toe te rusten hartpatiënten en hun mantelzorgers beter te leren omgaan met stress.

Met ondersteuning en advies vanuit NOOM werd de training aangepast voor gebruik door vrijwilligers die met oudere migranten werken. De training is compacter gemaakt en beperkt tot twee dagdelen. De ondersteunende powerpointpresentatie is aangepast.

Op 4 november hebben 20 geselecteerde vrijwilligers, actief binnen verschillende lidorganisaties van NOOM een hele dag hard gewerkt onder leiding van Jos van Erp

(ontwikkelaar/trainer van De Hart&Vaatgroep). Met behulp van de powerpointpresentatie werd informatie over stress overgedragen. Samen inventariseerden de deelnemers naast algemene stressfactoren ook factoren die speciaal bij oudere migranten een rol kunnen spelen. Financiële problemen; heimwee, gevoel nergens thuis te horen; gevoel van onveiligheid als gevolg van negatieve beeldvorming; beperkte mogelijkheden om mee te doen; taalproblemen; vervreemding van de (klein)kinderen die steeds meer vernederlandsen. Ze scoorden allemaal hoog.

Een belangrijk deel van de training werd besteed aan manieren waarop je met stress kunt omgaan. Het zoeken naar waardevolle momenten, vroeger en nu, zijn daarbij heel belangrijk. Ontspannings- en mindfulnessoefeningen wisselden de gegeven informatie af.

Oefenen in ontspanning

De deelnemers gingen opgeladen naar huis, met veel bagage die ze in hun eigen groep weer verder konden gaan brengen. Ook voor Jos Van Erp bracht de training veel nieuws. Het was de eerste keer dat hij op deze manier met vrijwilligers uit de gelederen van de oudere migranten werkte. Dat geeft ook De Hart&Vaatgroep weer nieuwe ervaringskennis mee.

Het was voor mij de eerste keer dat ik werkte met vrijwilligers uit de gelederen van oudere migranten. Ik ben erg verrast door de creativiteit van de deelnemers! Dat maak ik in de reguliere groepen waar ik mee werk niet mee. Het was heel interessant om te zien hoe goed men manieren bedenkt om aansluiting te vinden bij de belevingswereld van hun eigen groep.

Jos van Erp, ontwikkelaar/trainer

Hoofdstuk 5

Beeldvorming

5.1. 50 Plus Beurs

In grote gezamenlijkheid presenteerden de lidorganisaties van het NOOM ook in 2014 weer een mooi en afwisselend programma op de 50 Plus Beurs, die van 16 tot en met 20 september werd gehouden in de Jaarbeurs in Utrecht. Net als voorgaande jaren beschikten we over een grote eigen stand én een eigen podium: het podium van de multiculturele ontmoeting. Naar schatting 4.000 migrantenouderen kwamen een kijkje nemen op de beurs. Zoals gebruikelijk fungeerde de NOOM-stand voor hen als ontmoetingspunt in de drukke beurshallen.

Op ons podium wisselden culturele optredens en informatieve programmaonderdelen elkaar af. We zagen en hoorden onder andere de Caribische dansgroepen Grupo Ban Pé en Grupo Kishiki, Chinese zang- en dansgroepen van Chun Pah, de Molukse zangeres Diana Monoarfa de 50+ Euro Songfestival zangers en zangeressen, Freddy Gumbs, Ronald Snijders en Robby Alberga. Er was een demonstratie zumbadansen door Zumba Gold, een demonstratie hoofddoek knopen, een salsa workshop onder leiding van Willy Djaoen en een workshop 'Beweeg je Brein!' door Laura Kerszenblat. En uiteraard was onze vaste zanger/muzikant Dana Fung Loy dagelijks te beluisteren.

*Een kleine impressie van het grote plezier!
Met regelmaat liepen de optredens uit op
regelrechte dansfestijnen waar iedereen mee kon
doen.*

In de informatievoorziening vanuit de NOOMstand werd aandacht besteed aan het Keurmerk Seniorvriendelijk Ziekenhuis, het voorkomen van zorgfraude en 'Weet wat u slikt'.

Vrijwilligers attendeerden bezoekers op het keurmerk Seniorvriendelijk Ziekenhuis en deelden informatiefolders uit.

Bijlage 1

De samenstelling van het NOOM

In 2014 waren bij het NOOM negen landelijke organisaties van oudere migranten aangesloten.

Dit zijn:

Chun Pah	Landelijke vereniging van Chinese ouderenverenigingen
Fos'ten	Stichting Surinaamse vrouwen 50+
IOC	Inspraak Orgaan Chinezen
Lize	Overlegpartner Rijksoverheid Zuid-Europese gemeenschappen
LSMO	Landelijke Stuurgroep Molukse Ouderen
MOBiN	Marokkaanse Ouderen Bond in Nederland
NEHOB	Nederlandse Hindoe Ouderen Bond
OCaN	Overlegorgaan Caribische Nederlanders
TOF	Turkse Ouderen Federatie

Dat betekent dat het NOOM ouderen uit de Molukse, Indische, Italiaanse, Spaanse, Portugese, Griekse, Kaapverdiaanse, Kroatische, Bosnische, Montenegrijnse, Macedonische, Servische, Sloveense, Turkse, Marokkaanse, Caribische en verschillende Chinese en Surinaamse gemeenschappen vertegenwoordigt.

Bijlage 2

Bestuur van het NOOM

In de loop van 2014 heeft bij NOOM een bestuurswisseling plaatsgevonden.

Samenstelling van het Algemeen bestuur van het NOOM tot 15 mei 2014

Mw. Drs. C.L. Harreveld	voorzitter
Dhr. B. Saadane	vicevoorzitter
Dhr. S.K. Bađci	secretaris 1
Dhr. C. Nikijuluw	secretaris 2
Dhr. E. Ruiz	penningmeester 1
Dhr. Mr. Drs. T. Bissessur	penningmeester 2
Dhr. Y. Cheung	bestuurslid

Samenstelling van het Algemeen bestuur van het NOOM met ingang van 16 mei 2014

Dhr. B. Saadane	voorzitter
Dhr. S.K. Bađci	vicevoorzitter
Mw. Drs. C.L. Harreveld	penningmeester
Dhr. B. Cuervo	secretaris*
Dhr. E. Ruiz	secretaris*
Dhr. Mr. Drs. T. Bissessur	lid
Dhr. C. Nikijuluw	lid
Mw. I. den Heijer-Bodeutsch	lid

* Duo-lidmaatschap

Het Algemeen Bestuur kwam in 2014 negen maal bij elkaar in de vorm van het NOOM-overleg. Daaraan namen ook de medewerkers van het NOOM-bureau deel. Indien nodig werd het NOOM-overleg versterkt met adviseurs of werden gasten uitgenodigd om over een specifiek onderwerp te spreken.

Het Dagelijks Bestuur, bestaande uit de voorzitter, vicevoorzitter, de eerste secretaris en de eerste penningmeester kwam in 2014 tien maal bijeen.

Bijlage 3

Het bureau

Ten behoeve van het coördineren en faciliteren van de NOOM-doelstellingen is een bureau ingericht. Daarbij is gekozen voor een flexibele organisatie.

Het NOOM heeft een flexplek bij de NVOG (Nederlandse Vereniging van Organisaties van Gepensioneerden) in het Piet van Dommelenhuis in Utrecht, waardoor de organisatie gebruik kan maken van korte lijnen naar vele andere spelers in het veld van cliëntvertegenwoordigers.

De financiële administratie is ondergebracht bij Jac's den Boer & Vink, bedrijfseconomisch adviesbureau voor non profit organisaties te Haastrecht.

De volgende personen vormden in 2014 het bureau:

Dhr. Freddy May	coördinator
Mw. Yvonne Heygele	projectontwikkelaar/adviseur

Bijlage 4

Visie van het NOOM

Ouderen van daar en hier

De wensen en behoeften, problemen en dilemma's van ouderen die in Nederland geboren zijn en ouderen die tijdens hun leven naar Nederland zijn verhuisd komen voor het overgrote deel overeen. Alle ouderen willen graag oud worden in een omgeving die voor hen herkenbaar is en bij hen past. Deels echter zien wij in de groeperingen van oudere migranten specifieke zaken die aandacht behoeven. We hebben al geconstateerd dat oudere migranten ten opzichte van hun leeftijdgenoten van Nederlandse herkomst op meerdere fronten in een achterstandspositie verkeren. En dat brengt mee dat hier extra inspanningen noodzakelijk zijn om deze kwetsbare groep ouderen te ondersteunen bij hun participatie in de Nederlandse samenleving. Ons motto is: 'Samen waar dat kan, apart waar dat (nog) nodig is'.

Bundeling van krachten

Binnen het NOOM zijn een groot aantal groepen oudere migranten vertegenwoordigd. Op hoofdlijnen komen hun belangen overeen. Tegelijk ervaren oudere migranten als individuen een grote betrokkenheid bij hun eigen etnische groep. Wij zijn ons er van bewust dat elke aangesloten organisatie autonoom is en gesteld op het bewaren van de eigen identiteit. Door erkenning van het belang van de eigen identiteit is het NOOM in staat verbinding tot stand te brengen en onderling culturele tegenstellingen te overwinnen. Dat proces vraagt aandacht en tijd. Ons accent ligt op wat de groepen bindt. Ook hier geldt: 'Samen waar dat kan, apart waar dat (nog) nodig is'.

Tweezijdig proces

Ons ideaalbeeld is dat allochtone ouderen als volwaardige burgers mee kunnen doen in de Nederlandse samenleving, een gelijkwaardige positie innemen en volledige kennis van en toegang hebben tot de voorzieningen. Helaas is dat ideaalbeeld nog ver weg. In die zin zouden we het NOOM kunnen omschrijven als een 'noodzakelijk kwaad'. Zowel aan de kant van de oudere migranten als aan de kant van de Nederlandse samenleving is nog veel werk te verzetten. De oudere migranten en hun organisaties hebben ondersteuning nodig om zich voldoende toe te rusten om deel te nemen aan de maatschappij. De maatschappij moet ruimte geven voor de kracht en kwaliteit van alle burgers. Dit veranderingsproces is een tweezijdig proces.

De stem van de mensen zelf

Het NOOM wil een podium zijn van de oudere migranten zelf. De laatste jaren is veel gesproken en geschreven over de positie van oudere migranten, vaak in combinatie met goede intenties en goede analyses. Nu is het tijd dat de oudere migranten zelf hun stem laten horen en hun wensen en behoeften naar voren brengen.

Samenwerking

Het NOOM is een kleine organisatie. Samenwerking is voor ons een sleutelwoord. Alleen samen met andere organisaties is het NOOM in staat om stappen te zetten op weg naar een betere positie van en participatie door oudere migranten. Het aangaan van bondgenootschappen en allianties vormt een essentieel onderdeel van het werk van het NOOM.

Bij de keuze van samenwerkingspartners en –projecten zullen naast overwegingen van strategische aard zaken als openheid, motivatie en geboden kansen leidend zijn.

Bijlage 5

Samenwerkingspartners in 2014

(op alfabetische volgorde)

Actiz	Ministerie van VWS, afdeling Maatschappelijke Ondersteuning / Landelijk Actieplan Ouderen in veilige handen
Aedes Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg	Ministerie van VWS, Directie Zorgverzekeringen
Agora	MOVISIE
Alzheimer Nederland	Multiculturele Zorgboerderij Twente
Ambassadeursnetwerk NPO	
ANBO	Nationaal Ouderen Fonds
Apothekers Vereniging Midden Nederland	Netwerk KOZ/AMC
AxionContinu, Utrecht	Netwerk Palliatieve Zorg Haaglanden
Be Bright	NIVEL
BOOG Brabant	NOMB, Netwerk Oudere Migranten Brabant
Bureau Brom	NOMU, Netwerk Oudere Migranten Utrecht
CABO Amsterdam	NPCF (Nederlandse Patiënten en Consumenten Federatie)
Careyn	NUZO
CarintReggeland, Hengelo	NVOG
Catharsis Producties / 50+ Euro Song Festival	Ouderenwerkgroep Salawaku, Hoogeveen
CNV	P-Team Haarlemmermeer
Comité van Toezicht EMFB, Europees Fonds Meest Behoeftigen	Parkinson Vereniging
Coördinatiepunt Mantelzorgondersteuning, Nijmegen	PCOB
COSBO-Stad-Utrecht	Per Saldo
CSO	PGO Support
Dona Daria, Rotterdam	Pharos
Expertisecentrum Familiezorg Brabant	Pluspunt, Rotterdam
FNV Vrouw	Prefuru
Forum	Profor
Gemeente Waalwijk	Protestantse Zorggroep Crabbehoff, Dordrecht
Hart & Vaatgroep	Provinciaal Platform Mantelzorg Utrecht
Hogeschool Rotterdam, Instituut Gezondheidszorg	Raffy, Breda
Hogeschool Utrecht, Faculteit Gezondheidszorg	Reliëf
Huis van de Wijk, Amsterdam	Samenwerkingsverbanden van het LOM
Humanitas Rotterdam	SMN
HWW Zorg, Den Haag	Stichting Emanuel, Rotterdam
Innovatienetwerk Krachtig Ouder Worden	Stichting Voorbeeld

Inspraak Orgaan Chinezen	Stichting Klokkenluiders VG
Inspraak Orgaan Turken	Stichting MSIVO/Musis, Zeist
Instituut voor Verantwoord Medicijngebruik	Surinaams Inspraak Orgaan
Instituut Maatschappelijke Veerkracht	Surinaamse Ouderen Tilburg
Jan Booij Advies	Swon het seniorennetwerk
Kerszenblat Events	Thebe
Kommak, Begeleiding in zorg	Thuiszorg MiCaas, Eindhoven
KNMG (Artsenfederatie)	Unie KBO
KNVG, Koepel van Nederlandse Verenigingen van Gepensioneerden	VBOB, Verenigde Bonden Overleg Brabant
Kring Ouderen Zorg / AMC	Vilans
Labyrinth Onderzoek	VNG, Vereniging Nederlandse Gemeenten
Landelijk Platform Bestrijding Ouderenmishandeling	VUmc
	WIJZ, Zwolle
Landelijk Platform GGZ	Woonsaem
Laurens Rotterdam	World Granny
LIZE	ZonMw
LOC Zeggenschap in Zorg	Zorgbelang Brabant
MediQuest	Zorgbelang Nederland
Mezzo	50 Plus Beurs
Ministerie van Sociale zaken en Werkgelegenheid, Directie Integratie en Samenleving, Afdeling Integratie en Rechtsstaat	100, Uw Welzijns- en Zorg Netwerk, Nijmegen

Bijlage 6

Financiering in 2014

2014 was het eerste jaar dat het NOOM zonder enige basissubsidie heeft gefunctioneerd. In de afgelopen jaren was de instellingssubsidie van Fonds PGO al stapsgewijze afgebouwd. Het NOOM heeft kunnen anticiperen op deze nieuwe situatie en bewezen in staat te zijn tot financiële continuïteit.

In het verslagjaar ontving het NOOM van Fonds PGIO projectsubsidie in het kader van de meerjarige samenwerkingsprojecten '50+ Werkt' en 'Keurmerk Seniorvriendelijk ziekenhuis'. Ook participeert het NOOM in het meerjarenproject 'Vaardig in zelfzorg' van de Hart & Vaatgroep en Alzheimer Nederland, eveneens met financiering vanuit Fonds PGO. De activiteiten in het kader van de voorlichtingscampagne 'Ouderen in veilige handen' die het NOOM uitvoert samen met de andere seniorenorganisaties ANBO, Unie KBO en PCOB zijn gefinancierd uit een subsidiebijdrage van het Ministerie van VWS. In 2014 kreeg het NOOM van het Ministerie bovendien de opdracht voor een aantal activiteiten als extra impuls om de resultaten van de campagne tot dusver vast te houden en te verdiepen. Ook de participatie binnen de projecten 'Vroegtijdige signalering van zorgfraude' en 'Mijn kwaliteit van leven.nl' zijn mogelijk gemaakt door financiële bijdragen vanuit het Ministerie van VWS.

In het kader van het Nationaal Programma Ouderenzorg ontving het NOOM financiering voor participatie in en/of uitvoering van de projecten 'De stem van de oudere migrant', 'Is alles besproken?' en 'Weet wat u slikt' (allen via NUZO) en 'Oudere migranten in beweging (via Netwerk 100). Ook het project 'Onderwijsmodule Intercultureel Zorgcontact' in samenwerking met de Hogeschool Utrecht kwam daar eind 2014 nog bij.

Skanfonds stelde het NOOM en FNV Vrouw in staat het vervolgproject 'Meer wonderen doen met weinig geld' uit te voeren.

Fonds NutsOhra en Fonds Projecten in Nederland gaven in 2013 een positieve beschikking af voor de organisatie van de trainingen familie zorg, die zijn uitgevoerd in de eerste helft van 2014.

Na enkele jaren van doorzetten en volhouden slaagde het NOOM er in om het project 'Bekend maakt bemind' in samenwerking met de patiëntenverenigingen De Hart&Vaatgroep en de Parkinson Vereniging gefinancierd te krijgen met bijdragen van VSB Fonds, RCOAK en een fonds dat anoniem wenst te blijven. Uitvoering vindt plaats in 2015 en 2016.

Voor deelname aan focusgroepen, advieswerkzaamheden en het verzorgen van workshops en inleidingen verkrijgt het NOOM regelmatig vergoedingen.

De 50 Plus Beurs gaf sponsoring door gratis kaarten ter beschikking te stellen voor de achterban van de lidorganisaties en stand en podium in rekening te brengen voor een vriendenprijs.

Bijlage 7

Publicaties en producten

Voor de volledigheid geven we hieronder een lijst van alle publicaties en producten van het NOOM tot en met juli 2015. Ook publicaties en producten uit samenwerkingsprojecten zijn opgenomen.

De publicaties zijn te downloaden op de website van het NOOM: www.netwerknoom.nl.
Dvd's zijn te bestellen of te bekijken via internet. Zie hiervoor eveneens de website.

Financiën en inkomen

Verslag Themadag Bezuinigingen – wat nu?

verslag van een themadag over de gevolgen van de bezuinigingen voor de oudere migranten en hun organisaties. Met aandacht voor beïnvloeding lokaal beleid door bundeling van krachten; samenwerking met een zorgorganisatie; groepswonen; kansen binnen de Wmo.
NOOM, 25 oktober 2011

Verslag Themadag Financiën na je 65ste

Verslag van een themadag met aandacht voor de strijd rond het AOW-gat, de opbouw van de financiën na je 65ste, het lezen van pensioenberichten, erfrecht en uitvaartverzekeringen.
NOOM, 20 mei 2009

Vanuit het project Wonderen doen met weinig geld

Aanbevelingen voor gemeentelijk beleid

Brochure met achtergrondinformatie over de financiële positie van oudere (migranten)vrouwen en aanbevelingen voor gemeenten om deze te versterken.
FNV Vrouw en NOOM, februari 2014

Speerpuntenkaart

Selectie van de belangrijkste aanbevelingen ten aanzien van de verbetering van de financiële positie van oudere (migranten)vrouwen
FNV Vrouw en NOOM, februari 2014

Handleiding

Ideeën voor lokale groepen om in de eigen gemeente aan de slag te gaan om de positie van oudere (migranten)vrouwen te verbeteren en het gemeentelijk beleid te beïnvloeden.
FNV Vrouw en NOOM, februari 2014

Tipwijzer

Brochure met tips om rond te komen met een smalle beurs, verzameld door oudere vrouwen van verschillende achtergronden.
FNV Vrouw en NOOM, juni 2012

Vanuit het project Bruggenbouwers heb je nooit genoeg!

Brochure Bruggenbouwers heb je nooit genoeg!

Hierin stelt het NOOM een selectie van bruggenbouwers voor: oudere migranten die beschikken over een groot netwerk in de eigen gemeenschap en specifieke kwaliteiten. Zij hebben aangegeven dat ze zich in willen zetten om een brug te slaan tussen de ouderen in hun achterban en de Nederlandse samenleving.

NOOM, 2013

Vanuit het project 50+ Werkt

Werkagenda 'Arbeidsparticipatie van oudere migranten'

Aanbevelingen aan gemeenten en bedrijven om de arbeidsparticipatie van oudere migranten te verhogen, in combinatie met tips voor oudere migranten om hun arbeidsmarktpositie te versterken.

NOOM, 2014

Gezondheid

Verslag Themadag Gezondheid na je 65ste; ouderdom is geen ziekte!

Verslag van een themadag over de actuele visie op gezondheid met kernbegrippen als eigen verantwoordelijkheid en zelfregie. Met aandacht voor voorlichting over de zorgverzekering, valpreventie en het belang van bewegen, het gesprek met de huisarts en leven met een chronische ziekte.

NOOM, 12 maart 2011

Vanuit het project Meer dan vergeten

i.s.m. Unie KBO en Bureau Kleurrijk Advies

Uitgebreide folder met de resultaten van 'Meer dan vergeten', ervaringen van deelnemers en gespreksleiders, de verschillende projectonderdelen en nadere gegevens

Dvd Meer dan vergeten met twee films waarin Turkse en Surinaamse families vertellen over hun zorgen en dilemma's in de zorg voor hun dementerende vader of moeder.

Vanuit het project Gezond Ouder Worden en Blijven

i.s.m. Unie KBO, PCOB, NVOG en LOC

Brochure Slapen kun je leren

Tips voor een gezonde nachtrust, ook bij het ouder worden.

Brochure Beter Zien

Tips voor goed zicht en gezonde ogen, ook bij het ouder worden.

Brochure Meer Bewegen

Tips voor beter bewegen, ook bij het ouder worden.

Vanuit het project Ouderen in veilige handen

Verslag themadag Ouderen in veilige handen, 22 november 2013

Verslag van de themadag, met aandacht voor het voorkomen en bestrijden van financieel misbruik; signaleren... en dan; en ondersteuning voor mantelzorgers.

NOOM, 2013

Zorg

Verslagen studiebijeenkomsten Diversiteit voor patiënten- en migrantenorganisaties

- Diversiteit en pijnbeleving en pijnbestrijding (27 januari 2011)
- Diversiteit en dementie (26 mei 2011)
- Diversiteit en terminale zorg (27 oktober 2011)

Verbeteren van ondersteuning aan allochtone mantelzorgers

Onderzoeksverslag van Anne van Middelaar, stagiaire van NOOM, met goede voorbeelden en aandachtspunten voor gemeenten, welzijns- en zorginstellingen en de organisaties van oudere migranten

NOOM, oktober 2010

In Dialoog

Verslag van de conferentie In Dialoog, georganiseerd door Actiz in samenwerking met CSO en NOOM over de gevolgen van de pakketmaatregelen AWBZ voor dagverzorgingsprojecten en goede voorbeelden van alternatieve financiering, met speciale aandacht voor de oudere migranten.

NOOM, 15 april 2010

Samen uit, samen thuis

Verslag van een onderzoek naar de gevolgen van de pakketmaatregelen AWBZ voor oudere migranten die gebruikmaken van dagactiviteiten.

CSO en NOOM, in het kader van de Cliëntmonitor Langdurige Zorg, januari 2010

Vanuit het project Is alles besproken?

Folder Is alles besproken?

Vragenlijst, bedoeld als hulpmiddel waarmee ouderen kunnen nadenken over hun situatie nu en in de toekomst.

Ontwikkeld door NUZO (Netwerk Utrecht Zorg Ouderen), en door NOOM doorontwikkeld voor gebruik bij oudere migranten, januari 2015

Handleiding Is alles besproken?

Handreiking voor het houden van gespreksbijeenkomsten met oudere migranten om hen te stimuleren na te denken voor hun situatie nu en in de toekomst en daarover in gesprek te gaan met elkaar en anderen.

Ontwikkeld in het kader van een implementatietraject, in opdracht van NUZO, januari 2015

Vanuit het project Oud en wijs genoeg?!

i.s.m. Dona Daria

Methodiekbeschrijving Oud en wijs genoeg?!

Uitgangspunten, projectopzet en –onderdelen, samen met bouwstenen voor vervolg om oudere migrantenvrouwen op weg te helpen bij het maken van eigen keuzes ten aanzien van hun oude dag.

NOOM/Dona Daria, juli 2013

Artikel Oud en wijs genoeg?!, Oudere migrantenvrouwen op zoek naar een eigen toekomst
In Zorg en Welzijn, juni 2013

Nationaal Programma Ouderenzorg

Factsheet Cliëntparticipatie van oudere migranten

Uitgave in het kader van 'Krachtig cliëntperspectief binnen het NPO' met 'tips en trics' om oudere migranten te betrekken en mee te laten praten over wensen en behoeften.

CSO, 2012

Handboek participatie van ouderen in zorg- en welzijnsprojecten

In het kader van 'Krachtig cliëntperspectief binnen het NPO' is een handboek samengesteld om ouderen te ondersteunen bij het meepraten over gezondheids- en welzijnsinitiatieven

CSO, 2010

Bagaimana – Hoe gaat het?

Een verkenning van kwetsbaarheid bij oudere migranten

NOOM, november 2009

Actief zijn

Beweeg je Brein!

Introductiefilm over de methodiek van cognitieve stimulatie en bewegen, ontwikkeld door Laura Kerszenblat en in samenwerking met het NOOM toegankelijk gemaakt voor vrijwilligers die werken met oudere migranten, februari 2012.

Actief Oud

Dvd waarin actieve vrijwilligers en ouderen spreken over eenzaamheid en manieren om actief te zijn.

Stichting Voorbeeld, m.m.v. NOOM, november 2011

Diversiteit op leeftijd - Agenda voor de toekomst

Brochure over het NOOM en belangrijke aandachtspunten ten aanzien van oudere migranten.

NOOM, april 2009

Kleurrijke Rijkdom

Inspiratieboekje behorend bij het gelijknamige project. Methodiekbeschrijving van een project waarbij ouderen van verschillende achtergronden worden geactiveerd kennis met elkaar te maken en zich actief in te zetten voor de buurt.

NOOM, maart 2009

Vanuit het project 50+ Werkt

i.s.m. PCOB en Unie KBO

Werkagenda arbeidsparticipatie van oudere migranten

In de Werkagenda zijn naast aanbevelingen voor overheid en bedrijven ook nuttige tips verzameld voor oudere migranten zelf, januari 2014

Mijn Leven in Kleur

Uitgave van Bohn, Stafleu en Van Lochem: 'Met oudere migranten in gesprek over hun levensverhaal, Mijn leven in kleur', door Paulien Matze, Wout Huizing en Yvonne Heygele, oktober 2014

Praktisch hulpmiddel om levensverhalen van oudere migranten uit alle windstreken te beluisteren of op te tekenen.

Vanuit het project Betrokken bij Buurtbeleid

i.s.m. PCOB, Unie KBO, LOC Zeggenschap in Zorg, NOOM en NVOG

Ouderen voor ouderen

Folder over Betrokken bij Buurtbeleid: lokale kracht van ouderen
Voorjaar 2013

Speerpuntenkaartje Seniorvriendelijk gemeentelijk beleid

Samengesteld ten behoeve van beleidsbeïnvloeding op lokaal niveau, met name de gemeenteraadsverkiezingen 2014,
Voorjaar 2013

Ouderen voor ouderen

Dvd waarin actieve ouderen vertellen waarom en hoe zij zich inzetten voor andere ouderen.
Juni 2012

Kwetsbare ouderen: van onzichtbaar tot onmisbaar

Handreiking, waarin de volgende vragen centraal staan: Wie zijn het, die kwetsbare ouderen? Waar kunnen we ze vinden? Hoe vormen we ons een beeld van hun wensen? De handreiking is gemaakt voor kaderleden en actieve vrijwilligers om hen op weg te helpen met belangenbehartiging en/of de ontwikkeling van concrete projecten ten behoeve van kwetsbare ouderen.

Van knelpunt naar keerpunt

Handreiking met tips en adviezen voor succesvolle beïnvloeding van gemeentelijk Wmo-beleid rondom verandering in de AWBZ.

Signalen? Signaleren!

Handreiking over het belang van signaleren vanuit een ouderenorganisatie: Wat zijn relevante signalen? Hoe signaleer je? En wat doe je met deze signalen? Hoe gebruik je signalen om het lokaal beleid te beïnvloeden?

Methodiekbeschrijvingen en materialen, ontwikkeld t.b.v. diverse pilotactiviteiten:

- Vele kralen maken een ketting - Training vrijwilligersnetwerk.
- Multiculturele ouderenbeurs.
- Senioren ontmoeten elkaar.
- Wereld Alzheimer dag voor oudere migranten.

NOOM, 2011

Uitwisselingsbijeenkomst over ontmoetings- en dagopvangprojecten

Verslag van een bijeenkomst voor vrijwilligers van ontmoetings- en dagopvangprojecten
NOOM, 24 november 2010.

Uitwisselingsbijeenkomst over samenwerkingsverbanden van oudere migranten

Verslag van een bijeenkomst voor lokale en regionale organisaties van en voor oudere migranten

NOOM, 14 december 2010

Belangenbehartiging op lokaal niveau

Verslag Grijs worden we allemaal!

Verslag van een werkconferentie over oudere migranten in Waalwijk. Met aandacht voor Groepswonen, Eenzaamheid en psychische klachten, voorlichting en mantelzorg-ondersteuning, ontmoeting en kennismaking met de zorg.

NOOM, 24 november 2011

Wmo en oudere migranten, blik op een 'kwetsbare' en 'moeilijke' doelgroep

Rapportage van een inventarisatie van de ervaringen van oudere migranten met de Wmo
NOOM, in samenwerking met de Samenwerkingsverbanden van het LOM (Landelijk Overleg Minderheden), Zorgbelang Nederland en MOVISIE, december 2008

Verslag Themadag Zorg na je 65ste

Verslag van een themadag over de actuele ontwikkelingen in de zorg voor oudere migranten
NOOM, 7 april 2010.

Diverse thema's

Verslag projectendag Terugkijken en herinneren – wat betekent de migratie voor ons?

Verslag van een dag gewijd aan goede voorbeelden hoe organisaties van oudere migranten ondersteuning kunnen bieden in zingeving en de balans opmaken.

NOOM, 23 november 2011

Oudere migranten in gesprek met zorgverzekeraars

Verslag van een werkconferentie in samenwerking met Pharos en met medewerking van Agis. NOOM/Pharos, 27 november 2010

Verslag Projectencarrousel 2010

Verslag van de jaarlijkse dag waarop de lidorganisaties van het NOOM hun projecten presenteren. NOOM, 4 november 2010

Bijlage 8

Lijst van gebruikte afkortingen

AIO	Aanvullend Inkomen Ouderen
AMC	Amsterdam Medisch Centrum
ANBO	Algemene Nederlandse Bond van Ouderen
AOW	Algemene Ouderdoms Wet
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CNV	Christelijk Nationaal Vakverbond
CRM	College voor de rechten van de Mens
CSO	Centrale Samenwerkende Ouderenorganisaties
FNV	Vakcentrale FNV
IOC	Inspraak Orgaan Chinezen
IOT	Inspraak Orgaan Turken
IVM	Instituut voor Verantwoord Medicijngebruik
KOZ	Kring Ouderen Zorg
Lize	Gesprekspartner voor de Rijksoverheid voor de Zuid-Europese gemeenschappen
LOC Zeggenschap in zorg	Landelijk Overleg Cliëntenraden
LOM	Landelijk Overleg Minderheden
LSMO	Landelijke Stuurgroep Molukse Ouderen
Ministerie van SZW	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Ministerie van VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
MOBiN	Marokkaanse Ouderen Bond in Nederland
NEHOB	Nederlandse Hindoe Ouderen Bond
NOMB	Netwerk Oudere Migranten Brabant
NOOM	Netwerk van Organisaties van Oudere Migranten
NPCF	Nederlandse Patiënten Consumenten Federatie
NPO	Nationaal Programma Ouderenzorg
NVOG	Nederlandse Vereniging van Organisaties van Gepensioneerden
NUZO	Netwerk Utrecht Zorg Ouderen
OCaN	Organisatie van Caribische Nederlanders
PCOB	Protestants Christelijke Ouderen Bond
SMN	Samenwerkingsverband Marokkaanse Nederlanders
TOF	Turkse Ouderen Federatie
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
Unie KBO	Organisatie van Katholieke Bonden van Ouderen

Colofon

Dit jaarverslag is een uitgave van het NOOM
Netwerk van Organisaties van Oudere Migranten

Bezoekadres:
Piet van Dommelenhuis
4e etage
Churchilllaan 11
3527 GV Utrecht

Postadres:
Postbus 2069
3500 GB Utrecht

T: 030 276 99 85 / 06 535 548 18

M: may@netwerknoom.nl
W: www.netwerknoom.nl

Tekst: Yvonne Heygele, Freddy May

Foto's: Emiel Lijbrink, Midia, NOOM archief, Pharos, Tom Pilzecker, Hans Schellekens,
Swon het seniorennetwerk, Rob Vos

Utrecht,
Augustus 2015

Netwerk van Organisaties van Oudere Migranten (NOOM)

Bezoekadres:

Piet van Dommelenhuis
4e etage
Churchilllaan 11
3527 GV Utrecht

Postadres:

Postbus 2069
3500 GB Utrecht

Website:

www.netwerknoom.nl